

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

# **Univerzální oděv a jeho využití v muzejní edukaci**

Kateřina Švejdová

Katedra výtvarné výchovy

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Marie Fulková, Ph.D.

Studijní program: 2. ročník navazujícího magisterského  
programu Učitelství pro střední školy, obor Pedagogika a

Výtvarná výchova

2015



UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

# UNIVERZÁLNÍ ODĚV A JEHO VYUŽITÍ V MUZEJNÍ EDUKACI

akademický rok 2014/2015

Jméno a příjmení studenta: Kateřina Švejdová

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Pedagogika a Výtvarná výchova

Název tématu práce v českém jazyce: Univerzální oděv a jeho využití v muzejní edukaci

Název tématu práce v anglickém jazyce: Universal clothing and it's use in museum education

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Marie Fulková, Ph.D.

Předpokládaný rozsah diplomové práce<sup>1</sup>: 60 stran + přílohy, fotodokumentace

Datum zadání práce: 22. 11. 2013

Předběžný termín odevzdání práce: 17. 7. 2015

V Praze dne:

.....

vedoucí katedry

---

<sup>1</sup>

Minimální rozsah diplomové práce je standardně 60 normostran (108 000 znaků vč. mezer) vlastního textu.



Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Univerzální oděv a jeho využití v muzejní edukaci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis



Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování doc. PhDr. Marii Fulkové, Ph.D. za její cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat Mgr. Šárce Matouškové, MgA. Michalovi Sedlákovi za vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací, podkladů a rad. Neposledně Tomášovi za pomoc a podporu.

.....

podpis



NÁZEV: Univerzální oděv a jeho využití v muzejní edukaci

AUTOR: Kateřina Švejdvová

KATEDRA: Katedra výtvarné výchovy

VEDOUCÍ PRÁCE: doc. PhDr. Marie Fulková, Ph.D.

**ABSTRAKT:**

Ve své diplomové práci navazující na práci bakalářskou se zaměřuji na univerzální formy oděvu.

V teoretické části zkoumám společné znaky oděvů v proměnlivých kulturně-historických kontextech. Zaměřuji se na všeobecné aspekty odívání. Hledám souvislosti mezi funkcemi a formami oděvu. Sleduji vlivy historických stylů v tvorbě současných oděvních návrhářů, hledám univerzální rysy oděvu v dnešní módě. Pozoruji zájem dětí, učitelů i publikací o textilní tvorbu.

Ve výtvarné části se zabývám sérií návrhů na univerzální variabilní oděv. Z jednoho střihu vzniká aranžováním pomocí patentů více modelů. Varianty výsledných modelů dokumentuji a kriticky reflektuji.

V didaktické části navrhuji edukační program k vybrané oděvní expozici. Součástí programu jsou pracovní listy a možnost využití univerzálního oděvu jako didaktické pomůcky. Program ověřuji v praxi, dokumentuji a vyhodnocuji.

**KLÍČOVÁ SLOVA:** oděv, model, navrhování, textil, potisk, variabilita, muzejní edukace

Švejdvová, K.: Univerzální oděv a jeho využití v muzejní edukaci. [Diplomová práce]  
Praha 2015 – Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy, 92 s.  
(Příloha CD)



TITLE: Universal clothing and its use in museum education

AUTHOR: Kateřina Švejdvová

DEPARTMENT: Department of Art Education

SUPERVISOR: doc. PhDr. Marie Fulková, Ph.D.

ABSTRACT:

In my thesis, built on the bachelor's thesis, I focus on the universal form of clothing.

In the theoretical part I research the common features of garments in changing cultural and historical contexts. I focus on general aspects of clothing. I search for connections between functions and forms of clothing. I monitor the impact of historical styles on the work of contemporary clothing designers and I seek the universal features of today's fashion apparel. I observe the interest of children, teachers and also of publications in textile creation.

In the art section I work on a series of proposals for universal variable apparel. By using patents it is created more models out of just one. I document and critically reflex the final results of possible model variations.

In didactic part I suggest educational program for selected clothing exposition. The program includes worksheets and the possibility of using a universal garment as teaching tool. The program I verify in practice I also document and evaluate.

KEYWORDS: clothing, model, design, textiles, printing, variability, museum education

Švejdvová, K.: Universal clothing and its use in museum education. [Diploma thesis]

Prague 2015 - Charles University in Prague, Faculty of Education, Department of Art Education, 92 p. (Attachments CD)



## Obsah.

1.	Úvod .....	9
	Motivace, inspirace .....	9
	Dosavadní práce, východiska .....	9
	Současná práce, struktura diplomové práce.....	10
2.	Historie oděvu, tunika, móda .....	12
2.1	Funkce a vývoj oděvu .....	12
2.2	Zájem dětí a škol o módu .....	15
3.	Materiál, techniky, východiska.....	19
4.	Univerzálnost.....	23
5.	Můj univerzální oděv.....	26
5.1	Popis a principy univerzálního oděvu .....	26
5.2	Práce s univerzálním oděvem.....	27
6.	Tvorba a realizace programů.....	38
6.1	Úvod, případové studie .....	38
6.1.1	Případová studie 1 (Veletržní palác) .....	39
6.1.2	Případová studie 2 (UPM) .....	50
6.1.3	Případová studie 3 (ZŠ).....	59



6.2	Zpětná vazba účastníků, souhrn .....	61
6.3	Porovnání, shrnutí pro budoucí výzkum .....	65
7.	Výzkumná sonda vycházející z odučených bloků .....	66
7.1	Úvod.....	66
7.2	Plán výzkumné sondy .....	66
7.3	Primární dokumenty.....	69
7.3.1	Veletřzní palác .....	72
7.3.2	Uměleckoprůmyslové muzeum a Základní škola Zdice.....	76
7.4	Závěr výzkumné sondy .....	84
8.	Závěr .....	87
9.	Literatura.....	88
10.	Přílohy.....	92





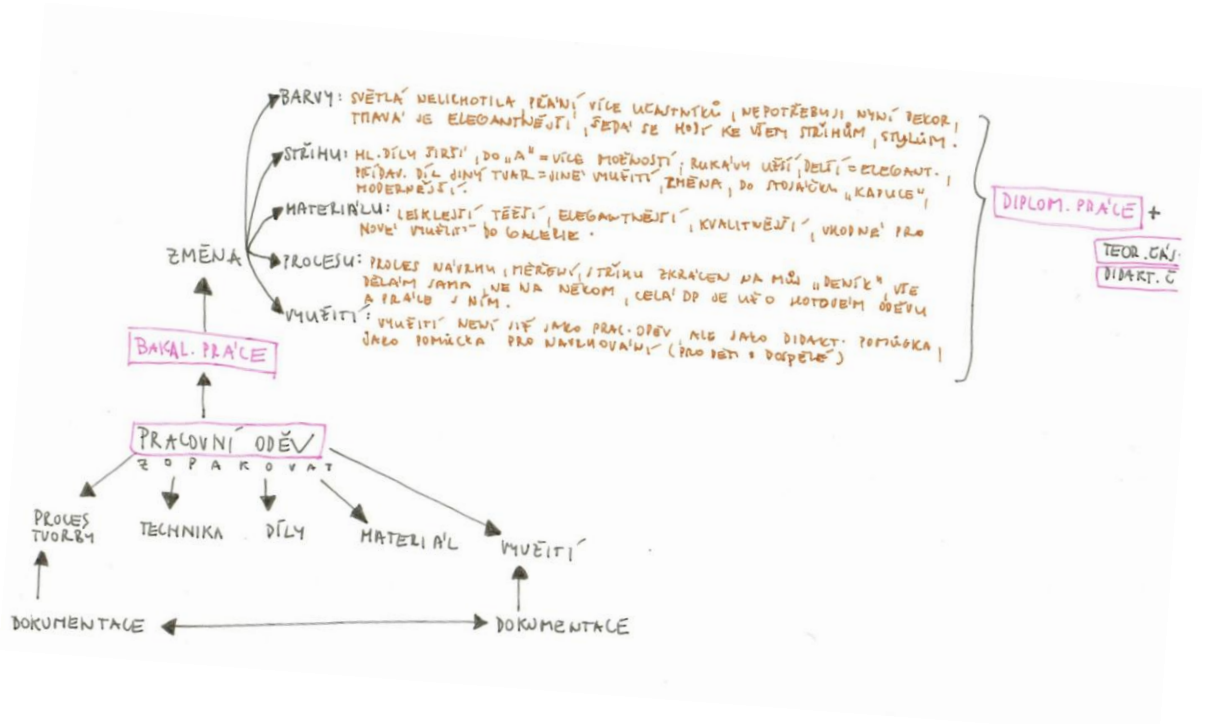
# 1. Úvod

## Motivace, inspirace

Ve své diplomové práci navazuji na práci bakalářskou, která vznikla na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Její název *Univerzální pracovní oděv* odkazuje na textil, který mne - jakožto dceru švadleny a odmala výtvarně činnou - provází celý život.

## Dosavadní práce, východiska

Základem k současné studii mi tedy byla tato práce. Zde jsem se zabývala možnostmi univerzálního oděvu, na němž by mohl pomocí plastových patentů kdokoli a kdykoliv navrhovat variace modelů tak, aby splňoval kritéria více lidí zároveň a nejen jich, ale i současné módě a požadavkům pracovního prostředí. Hotový návrh univerzálního oděvu jsem po odevzdání práce stále upravovala do nynější podoby. V průběhu tvorby pracovního oděvu a spolupráce s kolegy Katedry výtvarné výchovy (PedF MU, Brno), pro které byl oděv určen, jsem si uvědomila potřebnost a vztah k módě, které přirozeně, ač v různé míře, každý člověk má, ale kterých bez mála nikdo nevyužívá.



obr. 1.: myšlenková mapa, východiska z BP k DP



V tomto projektu mapuji zájem dětí o textilní tvorbu, o navrhování, o módu, a stejně tak zájem mých vrstevníků. V diplomové práci (dále DP) tedy dokazuji užitečnost univerzálního oděvu pro děti při práci s textilem a zároveň nutnost zařadit proces a obecně téma navrhování do běžné tvorby při výuce výtvarné výchovy. Univerzálnost zde, na volně střižené základní tunice, opět zastupuje síť patentů, které jde různými způsoby spojovat, čímž se tvaruje samotný střih pro konkrétního účastníka.

Dříve, než přišel nápad se sítí patentů, jsem plastové i kovové patentky používala pouze jako dekor na oděvy, později jsem je u volných střihů začala spojovat, až vznikl oděv s primárním principem aranžování. Tak vznikl „uni-oděv“, tedy univerzální oděv.

#### Současná práce, struktura diplomové práce

V práci s univerzálním oděvem pokračuji a v diplomové práci řeším možnosti užití tohoto oděvu, současně s principem spojování a aranžování látky, jako didaktické pomůcky při výtvarných činnostech s dětmi, žáky, studenty. Zajímá mne také obecné povědomí o návrhářství mezi dětmi, jejich zájem o práci s textilem a jejich zkušenosti. V několika odučených blocích jsem formou případové studie zjišťovala a zaznamenávala vztah dětí a studentů k navrhování skrze klasickou módní kresbu a skrze práci s univerzálním oděvem. Porovnávala jsem možnosti práce s ním a především sledovala zájem dětí.

Zároveň jsem zaznamenávala proces tvorby oděvu, neboť od práce bakalářské se oděv opět vyvíjel a získal zcela jinou podobu, splňující jiné, nové požadavky na něj kladené. Dále jsem studovala možnosti práce s ním, kdy vzniká mnoho modelů ze stále jednoho kusu oděvu. Příkladem mi jsou nejen vlastní modely, ale i výsledné návrhy dětí a účastníků workshopů. Vše jsem fotograficky dokumentovala a popisovala v reflexivních bilancích po výuce, které jsou také součástí výzkumné sondy.





## 2. Historie oděvu, tunika, móda

### 2.1 Funkce a vývoj oděvu

Funkce oděvu lze obecně definovat jako funkce ochranná, funkce mravní, okrasná či symbolická.<sup>2</sup> První funkce je ta základní, která provází oděv od nepaměti, dnes máme mnoho typů oděvu a materiálů, které chrání lidi před konkrétním vlivem, např. před popálením na uniformě hasiče apod. I přes zdravotní význam oděvu, kdy se jedná o základní vlastnosti oděvu (lehkost, vzdušnost, oděv „má odpovídat tvarům těla, nesmí být příliš těsný, aby nebránil krevnímu oběhu“<sup>3</sup> apod.), se v dnešní době setkáváme často s opačnými vlastnostmi - takovými, aby splňovaly předpoklady moderního člověka, moderní doby a současné módy obecně. Jedná se o opnuté oblečení z neprodyšných materiálů, užívání materiálů syntetických či oděvy nedostatečně chránící před chladem.

Skarlantová ve své publikaci *Oděv jako znak* dělí funkce současného oděvu na „znak identity a integrity“, „tradici a módu“, „znak společenské diferenciacce“ a „oděv jako erotický znak“.<sup>4</sup> Oděv jako znak je stěžejním tématem i pro jednotlivé úkoly všech bloků didaktické části této práce. Ve všech zadání pracuji se znaky a symboly, i hra na návrháře postupuje touto cestou - cestou inspirace znaky (symboly jako východiska).

Vývoj oděvu z hlediska historického je rozsáhlý a má mnoho předpokladů pro jeho neustálé změny. Mluvit můžeme o oděvu módním, krycím či pracovním apod. O vývoji a historických kořenech oděvu pracovního jsem psala v bakalářské práci *Univerzální pracovní oděv*. Nyní se více zaměřuji na estetickou stránku oděvu a převážně na práci a postup módních návrhářů v současné době.

---

<sup>2</sup> BRUHOVÁ, Ivana. *Rodinná výchova: odívání, textilní techniky pro 6.-9. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletého gymnázia. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 1997, 141 s., s. 13*

<sup>3</sup> BRUHOVÁ, Ivana. *Rodinná výchova: odívání, textilní techniky pro 6.-9. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletého gymnázia. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 1997, 141 s., s. 13*

<sup>4</sup> SKARLANTOVÁ, Jana. *Oděv jako znak: sémiotické funkce oděvu a jejich axiologické proměny. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007, 224 s., s. 3, 4*



I přes neustálé změny ve vývoji se již po několik staletí, dokonce tisíciletí, drží v módě základní typy oděvu, které v různých obměnách potkáváme i na molech jednadvacátého století. Jedná se o šat „ovinovací, límcový, košilový a kaftanový“.<sup>5</sup> Nás nyní zajímá šat kaftanový a především typ košilový. Šat kaftanový neboli bohémský šat je „volný oděv ke kotníkům s dlouhými rukávy nebo s rukávy k loktům“, pocházející ze zemí z oblasti východního Středomoří a byl oblíben zejména na Západě v šedesátých a sedmdesátých letech.<sup>6</sup> Charakteristikou košilového typu je právě tunikové řešení oděvu. Kus látky přehnutý napůl s vystřihnutým otvorem, který se převléká přes hlavu<sup>7</sup> je dnes asi nejrozšířenějším typem oděvu. K němu již nastupují do popředí zájmu různá východiska pro složitější tvar tuniky, např. rukávy jakéhokoliv střihu, límec, kapuce či vypasování. Všechny tyto detaily nás zajímají při navrhování univerzálního oděvu a následné práce s ním.

První uvolnění oděvu ve prospěch pohodlí a přirozeného vzhledu nastalo v průběhu 16. až 18. století, kdy se zvětšovaly výstřihy, oddělil se živůtek od sukně a móda přešla celkově od vertikality k horizontálnímu řešení oděvu,<sup>8</sup> což znamená nejen dělení oděvu do několika celků, ale i členění šatu v rámci jednoho celku. Toto horizontální členění se dnes týká především přestřižení oděvu v pase.

Přesuneme-li se do století dvacátého, módní návrhářka Zdeňka Bauerová vycházela v sedmdesátých letech z užitého umění, oděv „modelovala“ a jejím hlavním inspiračním motivem byl samotný materiál. Na základě těchto principů návrhářka i vyučovala na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Kladla „důraz právě na střihovou konstrukci a modelaci oděvu“.<sup>9</sup> Pod jejím vedením tehdy studovala návrhářka Nina Smetanová, která taktéž navrhovala velmi jednoduché a výtvarně

---

5 BRUHOVÁ, Ivana. *Rodinná výchova: odívání, textilní techniky pro 6.-9. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletého gymnázia. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 1997, 141 s., s. 7*

6 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 249*

7 BRUHOVÁ, Ivana. *Rodinná výchova: odívání, textilní techniky pro 6.-9. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletého gymnázia. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 1997, 141 s., s. 7*

8 PETRÁŇ, Josef. *Dějiny hmotné kultury. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 1997, S. 481-1003, s. 847*

9 KYBALOVÁ, Ludmila a Milena LAMAROVÁ. *Oděvní tvorba. 1. vyd. Praha: Odeon, 1986, 71 s. Soudobé české umění. s. 38*



zaměřené oděvy. Často zdůrazňovala „objemovost, nikoliv plochu“ a dopomáhala si k výrazu oděvu volbou úpletů, „které umožňují všestrannější a nápaditější tvarování“.<sup>10</sup> Nina Smetanová působila taktéž v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století, přesto jsou její modely nadčasové a populární i v době jednadvacátého století. Podobou tunik a jednoduchých úpletových šatů se návrhářka dostává i k dnešnímu aktuálnímu tématu – „mnohost a různorodost současného oděvního projevu v rámci individuálních stylů jednotlivých výrobců nebo autorů“.<sup>11</sup> Oproti této až univerzálnosti se staví Hedvika Vlková, která působila na módní scéně dříve, v letech 40. Její návrhy byly přísně jednoduché, přesto vždy přesně určovaly, pro koho jsou, jakého povolání či věkové kategorie. Důraz kladla na „dokonalé řemeslo a důsledné objemové utváření oděvu“.<sup>12</sup> I její návrhy, které rozhodně lze využít i v současné době (ač nelpím na dělení oděvů dle příležitosti či věku a naopak zdůrazňuji univerzálnost), mi jsou inspirací k tvorbě jednoduchého střihu a následnou objemovost mi již dotváří modelování pomocí patentek.

#### Vývoj módy v kontextu univerzálního oděvu

V první polovině 20. století se na módní scénu dostal španělský návrhář Mariano Fortuny (1871-1949). Pocházel z umělecké rodiny a i jeho textilní tvorba nepostrádala míru sochařství a umění. Jeho Delfský model šatů vycházel z tuniky a díky preciznímu plisování hedvábí Fortuny modeloval oděv podobně jako sochy. Inspirovat se nechal i kněžskými rouchy z období pozdní gotiky, které splňovaly podmínky klasického košilového šatu.<sup>13</sup>

---

10 KYBALOVÁ, Ludmila a Milena LAMAROVÁ. *Oděvní tvorba*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1986, 71 s. *Soudobé české umění*. s. 62

11 KYBALOVÁ, Ludmila a Milena LAMAROVÁ. *Oděvní tvorba*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1986, 71 s. *Soudobé české umění*. s. 62

12 KYBALOVÁ, Ludmila a Milena LAMAROVÁ. *Oděvní tvorba*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1986, 71 s. *Soudobé české umění*. s. 10

13 Mariano Fortuny y Madrazo, *Museo del Traje - cipe, Punto Verde*, 2010, 269 s., s. 44



V roce 1967 se na závěr své kariéry proslavil Cristóbal Balenciaga svým „večerním outfitem“; tento oděv „z hedvábného černého gazaru<sup>14</sup> ve skulpturálním vrstvení byl inspirován církevním obřadním rouchem.“<sup>15</sup> Má dvě základní vrstvy textilu, zadní díly jsou výrazně delší než přední a svým volným střihem do tvaru A připomíná tuniku. Tunika, košilový šat, kněžská roucha a dále například džellába, což je „dlouhý volný hábit s kapucí a rukávy, který se nosí v některých arabských zemích“<sup>16</sup>, mají společných hned několik znaků, které mi byly inspirací pro tvorbu. Je to střih, volnost, možnost aranžování, modelování např. pomocí pásků, splývavost, převlékání přes hlavu apod. Počátek 20. století znamenal odstraňování korzetů z pole působnosti a jedním z průkopníků byl návrhář Paul Poiret, který v letech 1912, 1913 navrhoval oděvy vycházející například z již zmiňované tuniky či kimona.<sup>17</sup> V té době se tento jednoduchý střih začal vracet do módy v různých variantách a zůstává na hlavní scéně do dnes. I Coco Chanel, tvořící v letech 1910 až 1971 (s patnáctiletou přestávkou), se od začátků tvorby věnovala oděvu bez korzetu, volnému, praktickému a často inspirovanému pánskou módou.<sup>18</sup>

## 2.2 Zájem dětí a škol o módu

Zájem o módu měly i mají děti od útlého věku; i já jsem jako malá neustále navrhovala a kreslila své vlastní kolekce, které jsem pak chtěla po své mamince ušít. Ne každého ale samotná kresba baví a třeba i z několika nezdařilých pokusů se tohoto koníčku vzdá. Již v 18. století byly v Anglii vytištěny první papírové panenky s oděvy na oblékání jarních či zimních kolekcí. Jak se píše v knize *Umění hraček dvou tisíciletí: vytištěné „garderoby bylo možno variovat a učití se vkusu lépe než na drahých*

---

14 Gazar = „Druh tkaniny příbuzný organze, avšak hustěji tkané, a tudíž stabilnější“ v FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 248

15 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 231

16 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 248

17 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 229, s. 25

18 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 232



panenkách“.<sup>19</sup> Přesto tehdy nebyla tato papírová hračka levnou záležitostí, až později s rozvojem tisku ve velkých nákladech se panenky staly „dostupnou lidovou hračkou“.<sup>20</sup> V 19. století se objevily i panenky s oblečky zobrazované zepředu i zezadu.<sup>21</sup> Dnes v obchodech stále nalezneme mnoho podob této oblíbené hračky a myslím, že nejsem jediná, která na předkreslenou panenku navrhovala a vystřihovala oblečení sama, z čistého papíru. I v současné výtvarné výchově či galerijní edukaci můžeme nalézt tento postup, jak dětem přiblížit navrhování oděvu. Například k výstavě Glamour (Dámská společenská móda 1950-2010 ze sbírek UPM), která proběhla v Uměleckoprůmyslovém museu v Praze v roce 2011, byl navržen edukační program, který nejen provází návštěvníka výstavou, ale také ho aktivně zapojuje. V pracovních listech se seznámíme s „druhy dámského společenského oděvu“<sup>22</sup>, s technikami tvorby, výzdoby, doplňků. I zde program pracuje s papírovými oděvy, které se příkládají na fotografie modelek (princip oblékání panenek).<sup>23</sup>

Dražší variantou hraček pro malé švadlenky od počátku 20. století byly celé komplety pro šití – počínaje nitěmi, náprstky, a konče dokonce malým šicím šlapacím strojem.<sup>24</sup> Takové soupravy dnes existují v moderních variantách s elektronickým plastovým šicím strojkem (také jsem si takový přála - a dostala). S navrhováním je to ale těžší. Děti, kromě papírových panenek, jiné pomůcky pro navrhování nemají a běžnou kresbu oděvu rychle vzdají již při řešení postavy/modelky.

---

19 STEIGER, Eva a Ivan STEIGER. *Umění hraček dvou tisíciletí: obrázkový průvodce zlatým věkem historických hraček*. 3., rozš. a upr. vyd., V České republice 1. V Praze: Muzeum hraček, 2013, 304 s., s. 57

20 STEIGER, Eva a Ivan STEIGER. *Umění hraček dvou tisíciletí: obrázkový průvodce zlatým věkem historických hraček*. 3., rozš. a upr. vyd., V České republice 1. V Praze: Muzeum hraček, 2013, 304 s., s. 57

21 STEIGER, Eva a Ivan STEIGER. *Umění hraček dvou tisíciletí: obrázkový průvodce zlatým věkem historických hraček*. 3., rozš. a upr. vyd., V České republice 1. V Praze: Muzeum hraček, 2013, 304 s., s. 57

22 FULKOVÁ, Marie, Lucie HAJDUŠKOVÁ a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. *Galerijní a muzejní edukace 1: vlastní cestou k umění: vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v roce 2011*. V Praze: Univerzita Karlova, PedFa, 2012, 315 s., s. 114

23 FULKOVÁ, Marie, Lucie HAJDUŠKOVÁ a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. *Galerijní a muzejní edukace 1: vlastní cestou k umění: vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v roce 2011*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2012, 315 s., s. 126

24 STEIGER, Eva a Ivan STEIGER. *Umění hraček dvou tisíciletí: obrázkový průvodce zlatým věkem historických hraček*. 3., rozš. a upr. vyd., V České republice 1. V Praze: Muzeum hraček, 2013, 304 s., s. 127





Na druhou stranu velmi jednoduchý (podle mého názoru nežádoucí) způsob navrhování představují současné hračky. Jedná se o bloky natištěných kreseb modelek, na které je možno nejen kreslit, ale především lepit přiložené samolepky ve tvaru kabelek, šperků, bot či sponek do vlasů. Často dokonce připomínají omalovánky, neboť na začátku kreseb je vždy předloha, kterou dítě bezmyšlenkově kopíruje.

### Zájem o textilní tvorbu z hlediska výuky na základních školách

V učebnicích pro výtvarnou výchovu se s textilní tvorbou setkáme běžně, je jen na učitelkách, jak často s tímto médiem pracují. Např. v učebnicích *Výtvarná výchova pro 6. a 7. ročník* a *Výtvarná výchova pro 8. a 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia* od M. Fulkové a M. Novotné se setkáváme s textílem hned na několika místech a z různých pohledů. Samotné navrhování oděvu je zde např. uchopeno pomocí smyšlených dvou modelek Naomi a Claudie od výtvarníků Fr. Matouška a J. Špaňhela z roku 1998.<sup>25</sup> Žáci zde navrhují šaty lepením korálků a jinou koláží na předem namalovanou modelku. Další variantou návrhu roucha je roucho slavnostní, zde si žáci mohou vybrat jakýkoliv materiál k tvorbě, nejen textil.<sup>26</sup> Jinde se zase setkáváme se samotnou prací s vláknem, látkou, a je jedno, zda se jedná o vějíř z provazů, tkaní koberce, pavučiny či výroba textilního objektu znázorňující lidské myšlenky,<sup>27</sup> anebo dokonce návrhy klobouků.<sup>28</sup>

V učebnici *Rodinná výchova* od Ivany Bruhové, zaměřené na odívání a textilní techniky, nalezneme popisy práce s přízí i textílem, jsou zde zastoupeny klasické

---

25 FULKOVÁ, Marie a Marie NOVOTNÁ. *Výtvarná výchova pro 6. a 7. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 118 s., s. 44

26 FULKOVÁ, Marie a Marie NOVOTNÁ. *Výtvarná výchova pro 6. a 7. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 118 s., s. 46

27 FULKOVÁ, Marie a Marie NOVOTNÁ. *Výtvarná výchova pro 6. a 7. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 118 s., s. 19, 43, 53, 63

28 FULKOVÁ, Marie. *Výtvarná výchova pro 8. a 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia: [učebnice zpracovaná podle učebních osnov vzdělávacího programu Základní škola]*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1997, 127 s., s. 59



domácí práce (žehlení, šití ruční i strojové apod.), dokonce i komplexně popsaná kultura odívání.<sup>29</sup>

A na závěr, v knize Karly Cikánové *Objevujte s námi textil*, nalezneme opět mnoho podpůrného materiálu pro výuku zaměřenou na oděv či navrhování. Jakým způsobem žáky pro tvorbu s látkou motivujeme a připravíme je na nás, učitelích. Zde se setkáme pozvolna s úkoly s přízí, plošnou tvorbou, tvorbou prostorovou až po samotné navrhování oděvu. I já jsem si zkusila s dětmi nejprve prostorovou tvorbu, než přišla řada na oděv. Autorka se v knize zamýšlí nad podstatou samotné látky, jako něčeho plošného, jehož lidé užívají k obalení sebe, jako prostoru. Využívá principu obalování a úkoly vytváří na základě jednoduchých, běžných materiálů (pytel, obvaz) a nesložitých technik, jako například vytváření schránek smyšlených mořských živočichů za pomoci starých punčoch a špejlí.<sup>30</sup> Stejným principem mohou žáci vyrábět klobouky a vůbec oděvní tvorbu. K navrhování „fantastických převleků“<sup>31</sup> autorka využívá předem dětmi předkreslené postavy a technikou koláže děti vrství a navrhují oděvy pro strašidla, rostliny, ale i lidi. Děti můžeme přivést k textilu i tvorbou látkových panenek a hraček, jejich tělíček i šatů pro ně. Inspirace je v knize mnoho. Pro diplomovou práci mě především zajímá „aranžování“ jako navrhování oděvu, které v této knize opět nacházíme ve zdařilé podobě. Pro práci s univerzálním oděvem je aranžování textilu charakteristické. Podobný postup aranžování látky nalezneme také v pracovních listech již zmiňované výstavy *Glamour* v Uměleckoprůmyslovém museu.<sup>32</sup>

---

29 BRUHOVÁ, Ivana. *Rodinná výchova: odívání, textilní techniky pro 6.-9. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletého gymnázia. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 1997, 141 s.*

30 CIKÁNOVÁ, Karla. *Objevujte s námi textil. Vyd. 1. Praha: Aventinum, 1996, 123 s., s. 58*

31 CIKÁNOVÁ, Karla. *Objevujte s námi textil. Vyd. 1. Praha: Aventinum, 1996, 123 s., s. 81*

32 FULKOVÁ, Marie, Lucie HAJDUŠKOVÁ a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. *Galerijní a muzejní edukace 1: vlastní cestou k umění: vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v roce 2011. V Praze: Univerzita Karlova, PedFa, 2012, 315 s., s. 125*



### 3. Materiál, techniky, východiska

#### Vývoj vlákna

I materiál a samotné textilní vlákno měly svůj vývoj. „V průběhu 20. století byly vynalezeny alternativy k přírodním vláknům“<sup>33</sup>, jako například nylon, viskóza, lycra apod. Tento vývoj vlákna se snažila zachytit výstava v Uměleckoprůmyslovém museu v Praze: Vně a uvnitř/ Móda a umělá vlákna 2. poloviny 20. století, která proběhla na přelomu roku 2014/2015. Výstava pojednávala především o padesátých až sedmdesátých letech 20. století a dále vrchní patro sálu o současnosti. První zmiňovaná část se zaměřovala na umělá vlákna a jejich vývoj, vystavovala dobové oděvy, jako například šustákovou soupravu, silonové punčochy či dederonové košile a vše dokládala projekcemi ke konkrétním vláknům – akryl, polyester, polyamid (Nylon, Kapron), celulóza. O něco zajímavější a zároveň přehlednější byla část druhá, současnost, kterou zastupovaly naše známé módní návrhářky, jako například Monika Drápalová, Hana Zárubová či Radka Kubková. I zde jsem narazila na určitý postup modelace oděvu, tedy „univerzální oděv“ od Moniky Drápalové v kolekci Free Circle, kdy oděv šlo díky 1 % skleněných vláken modelovat a různě aranžovat jeho tvar. Tato výstava, ale i další (např. Příběh vlákna) jsou mi neustále inspirací pro tvorbu, neboť ve sbírce Uměleckoprůmyslového musea můžeme naleznout celkem 1 500 exponátů textilního umění z 20. století či „1 350 fragmentů hedvábných látek“ 14. – 19. století.<sup>34</sup>

#### Volba materiálu, techniky

Velmi podstatné pro navrhování je volba materiálu. Pro mou výtvarnou část této práce, tedy tvorbu univerzálního oděvu a následné aranžování různých modelů, bylo podstatné několik vlastností, které látka musela splňovat. Aby oděv mohl být „univerzálním“, bylo třeba materiálu elastického a zároveň neutrální barvy (popis konkrétní látky a uni-oděvu viz kapitola 5. Můj univerzální oděv).

---

33 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 60

34 zdroj: [www.upm.cz](http://www.upm.cz)



Navrhování látky a potisků, volba materiálů, to vše je součástí cesty módního návrháře. Důležitým pojmem v této cestě je tedy dekor, který lze zastoupit různými technikami od plizování látky, přes našívání flitrů až po samotný potisk a vyšívání textilu. V didaktické řadě jsem použila i tento návrhářův krok – návrh potisku látky. Průvodcem mi byla kniha *Block printing on textiles: a complete guide* od Janet Douba Ericksona, kde nalezneme kompletní postup linorytu od přípravy matrice po samotný několikabarevný tisk. Důležitá pro mne byla ale kapitola „Block printing for children“.<sup>35</sup> Pro děti je důležitý moment překvapení a ten je v tisku ukryt, a proto jsem tuto techniku také zařadila do svého programu práce s textilem.

Dekorem se zabývá Lucie Tatarová ve své disertační práci *Ornament v přírodě, vědě a umění*, kde neopomíná ornament všude kolem nás: v současném umění, designu i architektuře. Od ornamentu na těle, přes otisk těla se ve své práci dostává k ornamentu z těl. Tento postup, bodyornament, využívá zejména ve výzkumné části práce a spolupracuje tak se studenty pedagogické fakulty UK. V tomto projektu se ukázal jako důležitý moment akce – zážitek, čekání na výsledek, který nikdo neví, jak dopadne. Popis těchto nejistot v disertační práci, dokumentovaný přímými citacemi účastníků, se mi jeví jako nejsilnější.<sup>36</sup> Tato nejistota na nás čeká například i při čekání na nové tetování, tedy ornament na těle. Snad i samotné aranžování při navrhování pomocí univerzálního oděvu v sobě skýtá tento zážitek, napětí.

Jedny z nejznámějších potisků byly i tzv. Madrasové tisky ze šablony, jejichž tvůrcem je již zmiňovaný španělský návrhář Mariano Fortuny y Madrazo. Ve svých dekoracích dosahoval obrovské hloubky například zlatým malováním na purpurové pozadí s bělenými nespojitými pruhy. Jeho motivy byly inspirovány náboženskými výjevy či přírodou a antropologií.<sup>37</sup>

---

35 ERICKSON, Janet Doub. *Block printing on textiles: a complete guide*. New York: Watson-Guption, 1961, 168 p., s. 123

36 HAVLÁSEK TATAROVÁ, L.: *Ornament v přírodě, vědě a umění. Analýza diskurzu případové studie výuky. /Doktorská disertační práce/ Praha 2013. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. s. 310*

37 *Mariano Fortuny y Madrazo, Museo del Traje - cipe, Punto Verde, 2010, 269 s., s. 228*



Dříve se tisklo na látku pomocí dřevěných forem, které „k nám přišly z Indie a v Evropě se staly módou v 18. století.“<sup>38</sup> Později se využívaly „ryté měděné válečky“<sup>39</sup> a v dnešní době je například známá technika sítotisku. Kovové či dřevěné matrice jsou do dnes užívány také například při technice potisku látky – modrotisk.

### Modrotisk, inspirace k didaktickému programu

Modrotisk není přímým východiskem k navržení univerzálního oděvu. Využila jsem jej jen jako motivaci a inspiraci ve vyučovacích jednotkách. Děti a účastníci workshopů se tak seznámili s další lidovou technikou, která je pro lidovou tvorbu velmi charakteristická. Úkolu, který účastníci plnili, původně předcházela prohlídka výstavy Uměleckoprůmyslového musea: Příběh vlákna – Textil. Zde jsem volila pouze tři stanoviště, která nám byla později inspirací v navrhování. Jedním z nich byly potisky látek různými technikami a vzory, kde jsme se setkali i s modrotiskem. „Modrotisk je textilie zhotovená technikou zdobení látek, při níž se pomocí dřevěných nebo kovových forem nanese na plátno rezerva, hmota kryjící místa, která nemají být zbarvena. Potištěná látka je poté za studena barvena v indigové lázni.“<sup>40</sup>

Případ, kdy potisk látky může být východiskem k následnému navrhování oděvu je modrotisk v případě slovenské módní návrhářky Jany Gavalcové, která s lidovým podtextem navrhuje šaty i pro známé osobnosti.<sup>41</sup>

---

38 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 66

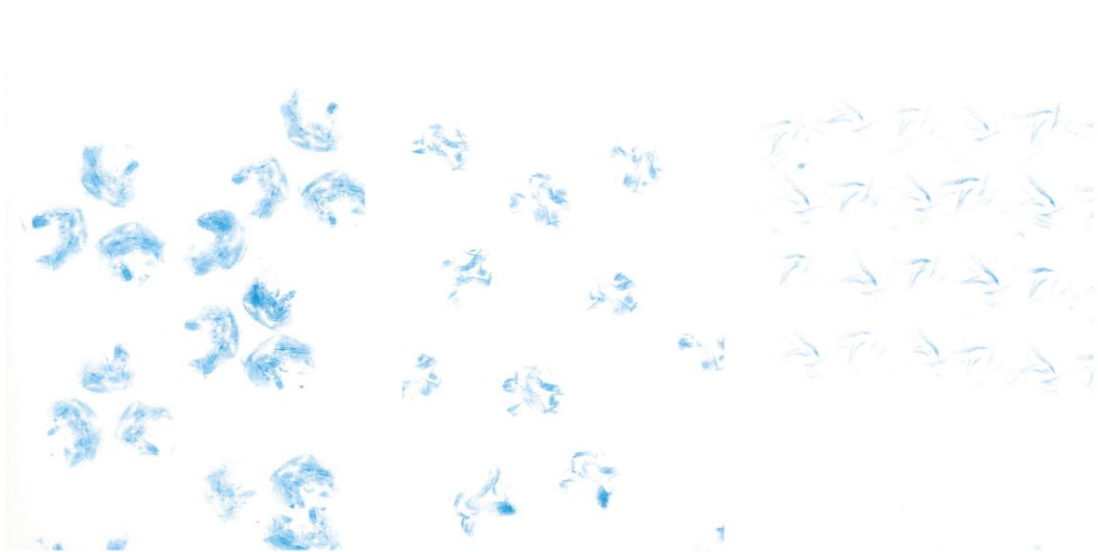
39 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 66

40 BINDEROVÁ, Klára. *Modré z kypy: modrotisk a strážnická dílna Jochoových*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 2013, 146 s., s. 9

41 BINDEROVÁ, Klára. *Modré z kypy: modrotisk a strážnická dílna Jochoových*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 2013, 146 s., s. 145



Techniku modrotisku většina účastníků v UPM znala a aktivně se zapojovala do diskuze o ní, což působilo jako aktivizující prvek při výuce, oproti mnohým neznámým pojmům z výstavy. Na tuto část výstavy jsem zpětně poukazovala při tvorbě návrhů potisku textilu a při výrobě razítek. Výstava byla inspirací k tématu, potisky a pojmy z výstavy k návrhu razítka a samotné razítko bylo inspirací ke kompozičnímu rozložení tisků. Zde je ukázka návrhů potisku látek, při kterém jsme použili látková razítka a razítkovou barvu. I když je barevnost oproti modrotisku inverzní, přesto se nám tisky staly inspirací.



obr. 3.: návrhy potisku látek, UPM, skupina 1



## 4. Univerzálnost

Slovo univerzálnost můžeme pojmut dvěma způsoby. Prvním způsobem se na pojem díváme jako na přídavné jméno „univerzální“, které dodává podstatnému jménu vlastnost mnohočetnosti, mnohovýznamovosti, synonymum „všeobecnosti, všestrannosti, zaměřenosti k všestrannému využití“.<sup>42</sup> Tímto pojmem jsem označila svůj oděv - „univerzální oděv“ - jako didaktickou pomůcku, kterou mohou žáci využít mnoha způsoby při navrhování. Druhý úhel pohledu nás zavede k tzv. univerzáliím, tedy k „obecným pojmům, obecninám“.<sup>43</sup> Tyto univerzálie nám mohou pomoci k lepším výsledkům v tvorbě díla, ale i v jeho prezentaci.

### Univerzální principy navrhování

Je vhodné ctít základní postupy a principy navrhování, pomáhají dovést designéra úspěšně do cíle. Spíše než univerzálnost – ve smyslu významu nebo využití mne tedy zajímá univerzálnost – jako nástroj navrhování. Univerzální principy designu jsou podstatným průvodcem pro designéry či návrháře. Jedná se například o využívání antropomorfie při hledání nového tvaru objektu, o preferenci zaoblených tvarů před tvary hranatými, vzbuzujícími v zákaznících strach, či například proces iterace – opakování, dokud designér nedojde k uspokojivému výsledku.<sup>44</sup>

Pro navrhování oděvu a práci s ním platí rovněž několik obecných – univerzálních pravidel. Je to opět například proces iterace nebo využívání antropomorfie. Zde se nejedná pouze o ctění lidské postavy a tedy i oděvu na ni, ale často i popření lidských tvarů. Oděv tedy často vznikne neforemný v domnění, že tlak originality, tlak konkurence je na návrháře veliký. Podle mého názoru se ale v posledních desetiletích na mola vrací opět oděvy příjemné, jednoduché a takové, které naše proporce opět oslavují. Další univerzum a téma, nad kterým se zamýšlí nejen návrhář či designér,

---

42 Kolektiv autorů: *Slovník cizích slov*. Brno: Levné knihy, 2010, 366 s., s.352

43 Kolektiv autorů: *Slovník cizích slov*. Brno: Levné knihy, 2010, 366 s., s.352

44 LIDWELL, W., HOLDEN, K., BUTLER, J. *Univerzální principy designu*. [překlad Pavel Vajda]. - Vyd. 1. - Brno : Computer Press, 2011. 272 s., s. 26, 62, 142



je gender. Ačkoliv si stále myslíme, že to, co je v nás zakořeněno, je pouze stereotyp, je dokázáno, že je mezi muži a ženami mnoho „vrozených kognitivně-behaviorálních rozdílů“<sup>45</sup>, preference tvarů, her a jiných aktivit, jako například opatrovatelské a pečující hry u dívek a chlapecké hry související s lovem.<sup>46</sup> I hra na návrháře jako výtvarná aktivita ve škole se v prvních chvílích zdá přitažlivá pouze pro dívky a chlapci zájem nemají. Při výuce jsem musela dávat velký důraz na to, že mnoho slavných módních návrhářů jsou právě muži, že oni mají silný smysl a cit pro oděv pro ženy a zároveň právě oni mohou navrhnout smyslné oděvy pro muže. V závěrečném úkolu mého vyučování se právě navrhovalo pomocí univerzálního oděvu a do této aktivity se již všichni chlapci ve třídě zapojili směle a současně poznali, že to může být i zábava (viz kapitola 6.1.3 Případová studie 3 (ZŠ)).

## Univerzální oděv

Univerzální oděv může splňovat oba výše popsané úhly pohledu. Prvně se snaží splnit univerzálie platící obecně pro navrhování a za druhé hotový oděv může být univerzálně využíván, tedy za různými účely, pro různé příležitosti, věkové kategorie či pohlaví.

Několik postupů ze zmíněných univerzálií jsem použila i já v návaznosti na univerzální oděv z práce bakalářské. Oděv měl splňovat opět „univerzálnost“, ale tentokrát za jiným účelem. Již se nejedná o vyloženě pracovní oděv a není pro konkrétní osoby. Tentokrát musí oděv splňovat jakékoliv požadavky, které si studenti při práci s ním zvolí. Oděv tedy může být nakonec celovečerní róbou nebo např. úborem pro přírodovědného výzkumníka. Tyto otázky jsem si tedy kladla nejen při úpravě střihu, ale i volbě materiálu a barvy látky. Důležitou roli v tzv. univerzálním oděvu hraje i symetrie, neboť pokud chceme dosáhnout více možností aranžování oděvu, musí být základ co nejjednodušší, přesto účinný. Jak napsal Albert Einstein: „Všechno bychom měli udělat co nejjednodušeji, ale ne jednodušeji.“ K této jednoduchosti, alespoň

---

<sup>45</sup> LIDWELL, W., HOLDEN, K., BUTLER, J. *Univerzální principy designu*. [překlad Pavel Vaida]. - Vyd. 1. - Brno : Computer Press, 2011. 272 s., s. 130

<sup>46</sup> LIDWELL, W., HOLDEN, K., BUTLER, J. *Univerzální principy designu*. [překlad Pavel Vaida]. - Vyd. 1. - Brno : Computer Press, 2011. 272 s., s. 130





podle mého názoru, dopomáhá symetrie. Složitý koncept, který nalezneme všude kolem nás, v přírodě, v designu, a který je pro naše oči tak libý. K symetrii tíhneme přirozeně, a tak se tato tematika ve výuce otevírá nejen při navrhování střihu a později aranžování oděvu, ale i v návrzích potisku textilu. V mé oblíbené knize *Symetrie: Základní princip uspořádání*, autor David Wade rozebírá symetrii v několika rovinách a snaží se nám ukázat všudypřítomnou symetrii, například i ve vzorování, které je „nedílnou součástí kulturních stylistických zvyklostí“<sup>47</sup>, jako např. keltské či islámské vzory. Autor rozebírá i vášeň střední Evropy k ornamentu. „Dokonce i ti z nás, kteří pocházejí z kultur, jež nejsou tak posedlé vzorem, umí dokonale ocenit opakující se ornament. Má totiž určitou univerzálnost.“<sup>48</sup>

Po navržení střihu oděvu a využití symetrie se práce s oděvem ubírá směrem k práci s plochou. Aranžování oděvu můžeme docílit různými způsoby. Například již zmiňovaný španělský návrhář Mariano Fortuny docílil jistého aranžování a sochání oděvu pomocí plisování látky. Oproti tomu Madeleine Vionnet, francouzská módní návrhářka první poloviny 20. století docílila mnohosti jednoho oděvu pomocí techniky zavinování. Hojně užívala řasení, na jehož principu je založena i práce s univerzálním oděvem v této diplomové práci.

---

47 WADE, David. *Symetrie: základní princip uspořádání*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2012, 58 s., s. 48

48 WADE, David. *Symetrie: základní princip uspořádání*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2012, 58 s., s. 48



## 5. Můj univerzální oděv

### 5.1 Popis a principy univerzálního oděvu

V předchozí kapitole jsem popsala několik zásad, které jsem dodržela při postupu navrhování střihu univerzálního oděvu a zároveň popsala, jaké vlastnosti by hotový univerzální oděv měl splňovat. Jedná se o proces iterace, na nějž navazuje například pravidlo úspornosti a jednoduchosti: „Existuje-li možnost volby mezi dvěma funkčně stejnými designy, měl by být vybrán ten jednodušší.“<sup>49</sup>

Tvorbě předchází výběr materiálu. Poučena z univerzálního pracovního oděvu práce bakalářské, volím materiál těžký, elastický, barvy tmavší, neutrální, mírně lesklé. Tento úplet je směsí viskózy a lycry (90% a 10%), připomínající žerzej, což je „pružná, lehká obouliční pletenina, která vytváří splývavý vzhled oděvu prostřednictvím nabírání nebo řasení“.<sup>50</sup>

Barvu jsem zvolila tmavě šedou, šedá je pro mne barva neutrální a velmi oblíbená. V bakalářské práci byl oděv béžový, šlo mi o neutralitu ve prospěch věkovým rozlišnostem dam, pro něž byl oděv určen, a zároveň účelně světlý - aby v průběhu využití oděvu byly vidět stopy času – tedy šmouhy od barev z ateliérů. Nyní bylo třeba vybrat látku univerzální – elegantní a zároveň sportovní.

Střih je postupně upravován dle předchozího oděvu. Tentokrát je základ sešit pouze ze dvou částí, ty jsou mírně zúženy a prodlouženy, konce zaobleny směrem k postraním švům. Tento základní oděv ctí princip princesového střihu, princesové linie, kdy látka, aniž by byla přerušena v pase, splývá volně od ramen dolů.<sup>51</sup> Rukávy jsou také užší a delší než u pracovního oděvu, přesto stále šikmě střižené. Přídavný díl pro různorodější navrhování musím tentokrát pojmenovat jako „pátý díl“ (dříve

---

49 LIDWELL, W., HOLDEN, K., BUTLER, J. *Univerzální principy designu*. [překlad Pavel Vaida]. - Vyd. 1. - Brno : Computer Press, 2011. 272 s., s. 172

50 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 251

51 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 250



„šestý díl“). Tento pátý díl je podstatnou součástí univerzálního oděvu a na něm stojí mnoho modelů, vzniklých právě spojováním tohoto dílu s ostatními. Přídavný díl tentokrát volím trojúhelníkového tvaru, který je všit k zadnímu hlavnímu dílu a přechází postupně dopředu do stojáčku. Přídavný díl lze v pojmech módy označit jako *Contouche* neboli *Sack-back gown*, kterým se inspiroji. Jedná se o „svrchní oděv z 18. století, přišitý ke spodnímu šatu vzadu na krku; odtud volně splýval v bohatých záhybech dolů k zemi.“<sup>52</sup> Nízkému stojáčku, oblíbeného u pánského oděvu, zase předcházela „nehruovský límec“, který byl „odvozen z indických oděvů a oblíben na Západě v šedesátých letech 20. století.“<sup>53</sup> Ač je stojáček typický spíše pro pánské oblečení, volím při všití k základní části krátké, pěticentimetrové řasení, tzv. rýšek, který oděvu dodává zpětně jemnost a ženskost.

## 5.2 Práce s univerzálním oděvem

Výše popsaný střih oděvu je podtržen výběrem látky a současně sítí plastových průhledných patentek, pomocí níž lze oděv různými způsoby aranžovat a navrhovat nové modely. Síť je částečně kopírována z oděvu předchozího (pracovního, kde byly patenty většinou na švech a podél stříhů), upravena novému střihu a k ní přidáno několik možných variant spojování dvojic patentek. Na několika místech jsou vedle sebe našity současně liché i sudé patentky, neboť je při navrhování nutné rozvržení alespoň několika modelů, kterým je třeba místa patentek přizpůsobit. S těmito předem rozmyšlenými modely musí korespondovat i střih celého oděvu.

Aranžování oděvu zastává akci navrhování módního návrháře – pro nás žáka, který se navrhovat teprve učí. Spojuje patentky liché a sudé k sobě a tím postupně člení oděv na menší části, řasí, otáčí, přehýbá,... Mnohačetné řasení těžké látky připomíná draperie soch. Aranžování pomocí univerzálního oděvu je tvorba sochy, objektu či části reliéfu. I proto jsem si v didaktickém programu pro děti ve Veletržním paláci vybrala krátké úkoly, které s touto drapérií pracovaly. Opět i šaty Mariana Fortuny či

---

52 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 250

53 FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 249



Jean Patou samy o sobě vypadaly jako mistrovská sochařská díla. Jean Patou ve třicátých letech 20. století odpovídal na neoklasicismus a na jeho koráلكové modely bylo možné pohlížet ze všech úhlů pohledu, stejně jako na sochařská díla.<sup>54</sup>

Postup celé akce aranžování univerzálního oděvu fotograficky dokumentují. Tyto fotografie jsou součástí diplomové práce a prezentují tak část výtvarnou, tedy hotový oděv a práci s ním. Současně práci dokládají i dokumentární fotografie z programů, kde modely tvořili žáci a účastníci workshopů. Další částí prezentace jsou jednoduché kresby - ilustrace vzniklých oděvů (viz. Příloha 5. Vlastní práce).



obr. 4.: kresby modelů z univerzálního oděvu

#### Vzniklé modely v rámci vlastní i žákovské tvorby

Tyto modely, jež jsou prezentovány ve výše zmiňovaných dokumentárních fotografiích a kresbách jsou zde postupně detailněji popsány. V bakalářské práci jsem ve vlastní tvorbě a práci s oděvem navrhovala několik modelů inspirovaných módou v historických slozích i oděvem různých sociálních skupin či zájmů (empírový, selský, sportovní, ...). Pro své aranžování uni-oděvu se inspiroji zadáním, které studenti a žáci plnili v edukačních programech/hodinách. Modely tedy převážně propojují s konkrétními názvy oděvu nebo částmi oděvu. Části historického oděvu, které bylo možno zahlédnout na výstavě Příběh vlákna UPM v Praze, kde se většina programů odehrávala v rámci galerijní edukace, nelze opomenout. Byly mi oporou a inspirací, neboť z oděvu méně děleného lze aranžováním dosáhnout modelů více členitých,



případně zmíněných částí oděvu. Platí také (stejně jako v programech), že se může inspirace časově prolínat, tedy i sám nový model nás zpětně může motivovat a inspirovat k vymyšlení účelu oděvu.

### Žákovské modely

Žákovských prací, modelů a návrhů vzniklo mnoho, často se liší návrhy jednoho žáka na papíře od navrhování pomocí univerzálního oděvu, přesto je to pro mne velmi překvapující skutečnost, čeho všeho jsou žáci schopni i za tak obtížného zadání a obecně při práci s módou a textilem, kterou nikdy předtím neabsolvovali. Současně s fotografickou dokumentací zde prezentuji několik vybraných modelů žáků a účastníků workshopu. Každému modelu z univerzálního oděvu předcházela návrh potisku a navrhování pomocí předem předkreslené figury na papír. Pokusím se zde popsat cesty inspirací několika vybraných účastníků.

*Poli, Uměleckoprůmyslové museum, 19 let. V návrhu potisku oděvu, kdy se Poli ze zadání nechala inspirovat jedním z pojmů z výstavy, tentokrát tedy „lemovou krajkou“, vzor dívce připomínal stopy ptáka a následná kompozice potisku pruhy zebry, odtud se postupně Poli dostala k mimozemské tematice. Ta jí nově inspirovala a Poli nakonec vytvořila návrh šatů 20. století, kdy se „mladé dívky potýkaly s režimem a díky oděvu tak mohly vyjadřovat svůj názor“. Poli pochází z Ruska a svůj nápad vysvětlovala na příkladu své země. Jedná se o křiklavé barvy, minisukně a mimozemský vzhled. Navržený potisk by měl být pouze na sukni výsledného oděvu. Model z „uni-oděvu“<sup>55</sup> navazuje na kreslený návrh. Šaty jsou krátké, spodní okraj lemují jemné volány vzniklé vnějším ohnutím látky a spojené patenty na více místech. Šaty jsou vypasované vprostřed předního dílu, zde vzniká řasení horní i spodní části.*

---

<sup>55</sup> „uni-oděv“ je pracovní název „univerzálního oděvu“, který je prvkem výtvarné části této diplomové práce; tato zkratka se nadále užívá v textu

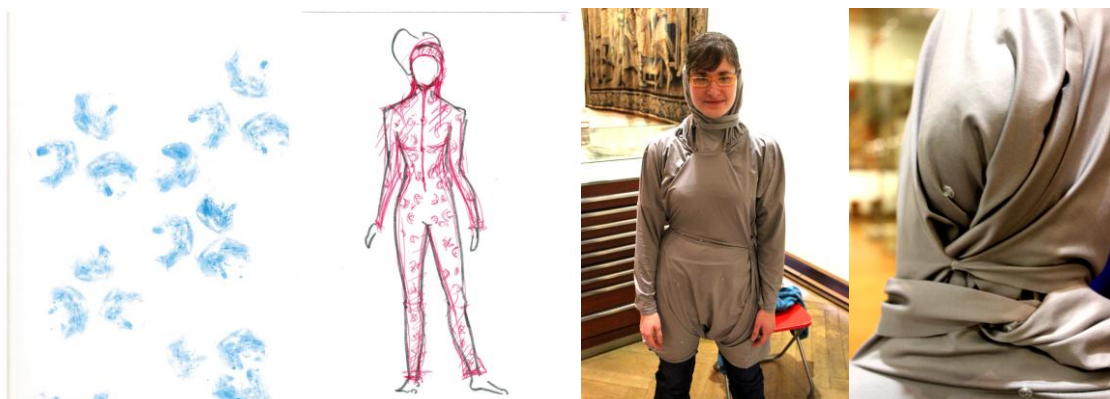


*Límeček je uprostřed opět našasen. Zadní díl je ponechán volně, pouze jednou prostřední patentkou mírně zkrácen a propojen s přidavným dílem.*



obr. 5.: cesta navrhování Poli, UPM, skupina 1

Zuzka, Uměleckoprůmyslové museum, 24 let. Zuzky návrh potisku vycházel z pojmu „útkový ryp“, přemýšlela nad neznámým pojmem, až došla k potisku, který představuje shluky vymyšlených mořských živočichů. Dívka tedy navrhovala oděv pro studenty biologie, pro které je tento oděv „oblekem pracovním, využívaným v terénu při výzkumech“. Oblek je velmi opnutý a potisk by měl být po celé ploše textilu. Zuzky model je sepnut patenty předního dílu k zadnímu tak, že tvoří úzké nohavice. Je mírně vypasován a rukávy jsou ponechány dlouhé. Přídavný díl zde tvoří kapuci, která opíná hlavu. Nejužší část přídavného dílu se vine kolem krku, a zvyšuje tak tím stojáček na rolák.



obr. 6.: cesta navrhování Zuzky, UPM, skupina 1



Markéta, Uměleckoprůmyslové museum, 49 let. *Potisk ani navrhování nebyly pro Markétu ničím těžkým. Vymyslela název svých obrazců na návrhu potisku látky – akanti (žijí v Izraeli nebo Turecku), který vznikl inspirací z pojmu „akantový vzor“. Tito smyšlení tvorové ji přivedli na nápad „obleku pro zahradnici Istanbulského paláce“. Při práci s uni-oděvem ale tento nápad postupně opouštěla. Aranžování jí prý odvedlo pozornost, a tak volně zkoušela různé možnosti spojování oděvu a patentek. Její výsledný model má propracovanou zadní část. Přídavný díl je provlečen vnitřní stranou oděvu a spojen patentem k zadnímu dílu. Jeden rukáv je zkrácen a zúžen, druhý ponechán volně. Přední díl je prostředním patentem vytáhnut výše a spojen s límcem.*



obr. 7.: cesta navrhování Markéty, UPM, skupina 2

Káča, Uměleckoprůmyslové museum, 24 let. *Autorka tentokrát vycházela z, pro ni neznámého, pojmu „rukávník“. I jednotlivá razítka potisku látky měly být malé rukávky, které „rostou na stromě Rukávník“. Káčin návrh na potisk byl nakonec pln mraků a mlhy, proto se v navrhování dostala až k tématu vesmír. Jak na papíře, tak na uni-oděvu tvořila opnutý oděv s vesmírnou tematikou (a hlavně s opnutými rukávy – viz její téma). Jednalo se vždy o pracovní oděv pro výzkumníka ve vesmíru. Na Káčině univerzálním oděvu je opět sepnut přední i zadní díl tak, že vznikají nohavice. Pas je vypasován pouze na třech místech vepředu. Dále jako ozdoba řasení jedno v přední části a dvě na zadní části uprostřed. Zadní díl je ještě dekorován natažením levé části*



*k pravé. Příkladný díl je volně tažen přes hlavu zprava doleva, přes rameno až k přednímu dílu.*



obr. 8.: cesta navrhování Káči, UPM, skupina 2

Lenka, Uměleckoprůmyslové museum, 24. Lenku přivedl návrh potisku k tématu lehkosti, vzdušnosti až k baletkám. Na potisku se autorce objevila muší křídla, inspirovaná slovem „mušelín“. Dalším slovem z výstavy, které Lenku zaujalo, byla „pelerínka“. Tu si pak zkusila navrhnout jak kresebně, tak na uni-oděvu. Lenky „pelerínka pro baletku“ ukazuje další možnosti oděvu. Nejprve je oblečen přes hlavu tak, že rukávy zůstanou volně viset. Ty jsou poté omotány kolem krku a vzadu pod hlavou svázaný do úhledné mašle. Příkladný díl je opět tažen přes hlavu od pravého ucha k levému a poté cíp připnut na přední díl oděvu.



obr. 9.: cesta navrhování Lenky, UPM, skupina 3





Na základní škole ve Zdicích workshopem prošlo deset dětí šesté třídy. Program byl podobný předchozímu v Uměleckoprůmyslovém museu. Témata na začátku si ale žáci vymýšleli sami a v závěru při práci s uni-oděvem pracovali ve skupinkách po pěti. Vždy jeden stál modelem a další čtyři na něm navrhovali oděv dohromady. Vznikaly plesové šaty, šaty svatební, „cyclo oděv“, obleček pro mimino, nebo naopak pro matku s kapsou na dítě, pro hobita i pro kata, pro číšníka... V detailech minisukně, čepečky, čelenky, vypasování, kapsy, límečky, bryndák, plena, čechrání, řasení a další nápady, kterých mají žáci nespočet.



obr. 10.: navrhování žáků, Zdice

### Vlastní modely

Po všech workshopech s univerzálním oděvem jsem se stejně jako v bakalářské práci pokusila navrhnout několik modelů sama. Vždy tak nejlépe zjistím limity oděvu a vím, co do budoucna vylepšovat, měnit. V navrhování mi velmi pomohla spolužačka Bára, která mi stála modelem a na které jsem mohla vyzkoušet několik předem promyšlených modelů. Pro většinu z modelů jsem se inspirovala historickými oděvy nebo částmi oděvu, neboť vhodnou kombinací materiálu, barvy a střihu, lze tyto části v módě využívat dodnes.<sup>56</sup>



## BAR.

První model vznikl inspirací klasického kabátku „bar“, který navrhl v roce 1974 Christian Dior. Tento střih saka nikdy nevyjde z módy, jedná se o úzké vypasování, jednoduché úzké rukávy a především „vycpávky na zdůraznění boků“.<sup>57</sup>

Model naaranžovaný na univerzálním oděvu tyto principy kopíroval, přesto se jedná pouze o inspiraci v úzkém pase a širokých bocích. Dále je spojování patentek limitováno počtem a střihem oděvu.



obr. 11.: vlastní práce, BAR

---

57

FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 249



## NÁKRČNÍK.

Druhý model představuje část oděvu, a to „nákrčník“.

Tento typ oděvu se používá do dnes v různých variantách od sportovních teplých nákrčníků, až po zkrácené verze pelerínek. Jeho historie sahá do 18. století a vyráběl se většinou na zapínání, dnes je nejčastěji převlíkán přes hlavu, stejně tak jako můj návrh z uni-oděvu.<sup>58</sup>



obr. 12.: vlastní práce, NÁKRČNÍK



## ŠŮSEK.

Významným v dnešní módě je také tzv. šůsek, což je „díl látky přidaný jako ozdoba v pase k živůtku halenky nebo kabátku, obvykle nabíraný jako kanýr, aby zakryl boky“.<sup>59</sup> Tento dekorativní prvek je dnes ale nejčastěji našit na jednoduchých pouzdrových šatech. Proto se mi šůsek stal inspirací a na oděvu jsem aranžovala ploché jednoduché řasení mírně pod pasem.



obr. 13.: vlastní práce, ŠŮSEK

---

59

FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s., s. 250



## HONZÍK.

Čtvrtou inspirací z částí historických oděvů se mi stal tzv. honzík neboli turnýra, kterou můžeme dnes nejčastěji vidět na svatebních či jinak společenských šatech. Jedná se o vyzdvižení zadního dílu sukně vycpávkou.“

Velikosti turnýr (honzíků) se různí od malých polštářků až po zaoblené konstrukce sahající od pasu k lýtku.“<sup>60</sup> Pro svůj návrh jsem si vybrala pouze malé vyložení zadní části oděvu.



obr. 14.: vlastní práce, HONZÍK



## 6. Tvorba a realizace programů

### 6.1 Úvod, případové studie

Pro práci s univerzálním oděvem jsem vypracovala program pro děti druhého stupně základních škol. Cílem programu bylo využít svůj uni-oděv jako didaktickou pomůcku, dokázat jeho užitečnost a především ukázat textil a práci s ním jako rovnocenného všem ostatním médiím. Textil je ve výtvarné výchově často neprávem opomíjen, a proto jsem se vydala touto cestou. Dále druhé stěžejní téma mé práce bylo samotné navrhování oděvu. Pozorovala jsem zájem jak dětí, tak i učitelů o módu, navrhování a zájem o práci s textilem obecně.

Jednotlivé programy a výuky zde představuji jako tři případové studie. Metoda případové studie (case study) znamená „podrobné a intenzivní zkoumání jednoho nebo několika málo případů (pro komparativní účely)“<sup>61</sup>. Tuto metodu jsem hodnotila jako vhodnou oproti statistickému šetření. Jedná se o malý počet respondentů a počet výuk, které ale mohou detailněji pozorovat a popisovat. Jak uvádí Hendl ve své knize *Kvalitativní výzkum*, kde tyto dva typy porovnává: „Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům. Na konci studie se zkoumaný případ vřazuje do širších souvislostí. Může se srovnat s jinými případy.“<sup>62</sup> V konečné výzkumné sondě se tedy těmito kroky řídím.

První případová studie předcházela navrhování jako takovému a ukazovala pouze práci s textilem v prostoru. Program proběhl v rámci výtvarné praxe ve Veletržním paláci a jednalo se o žáky ve věku 6 – 10 let. Výuka byla tedy uzpůsobena jejich věku a předchozím znalostem a zkušenostem. Druhá případová studie zaznamenává edukační program, který proběhl v Uměleckoprůmyslovém museu a zúčastnily se ho tři skupiny mých vrstevníků, vždy po třech. Tento program byl připraven pro žáky druhého stupně základních škol a zprvu jsem si chtěla výuku pouze vyzkoušet

---

61 HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s., s. 387

62 HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s., s. 104



na vrstevnících. Následně mne ale téma vzdělávání dospělých a vyzkoušení univerzálního oděvu s nimi zaujalo, a tak program proběhl ještě dvakrát. Poslední případovou studií je tentýž program, tentokrát upraven na prostředí negalerijní, prostředí školy a výuku přímo žáků druhého stupně na základní škole ve Zdicích. Zde se témata, techniky i metody setkaly se zájmem ze strany žáků, a pro mne se tak otázka, zda program dále vyučovat, stala otevřenou.

Odučené programy a galerijní edukace obsahují reflexivní bilance, reakce studentů, žáků, vyučujících, zpětné vazby žáků, mé poznámky či záznamy z hodin. Reflexivní bilance znamenají bezprostřední zápisy toho, co se v hodinách dělo, zachycuje vzpomínky. To vše vyhodnocuji. Vybrané programy popisují dle reflektivního modelu Donalda Schöna a následně kóduji a analyzuji dle Jana Hendla (podrobněji v kapitole 7.2 Plán výzkumné sondy). Každá případová studie obsahuje krátký úvod o programu, instituci, kde výuka probíhá a o cílové skupině. Obsahuje ukázky z příprav, popisy a reflexe z hodin, reakce účastníků a následně podkapitolu „O výuce“, která vždy shrnuje průběh odučeného programu. V další kapitole o této výzkumné sondě již zpětně každou případovou studii vyhodnocuji. Obsahuje kódování těchto textů, zároveň výsledky a závěry výzkumné sondy.

### 6.1.1 Případová studie 1 (Veletržní palác)

#### Veletržní palác a výtvarné ateliéry pro děti prvního stupně

Národní galerie v Praze zahrnuje několik galerií a poboček, z nichž jedna je Veletržní palác na Praze 7. Zde v rámci lektorského oddělení probíhá denně několik galerijních edukací, ale i samostatné kroužky, výtvarné ateliéry pro děti s rodiči apod. Já jsem ve dvou odpoledních výtvarných ateliérech pro děti od 6 – 10 let plnila svou magisterskou výtvarnou praxi pod vedením lektorky Mgr. Šárky Matouškové.

Absolvovala jsem několik náslechnů, kdy jsem si zvykla na vývoj hodiny v základním sledu, a to: ozřejnění tématu, návštěva konkrétní výstavy či díla autora, práce v ateliéru (někdy částečně i v galerii) a závěrečná reflexe. I já jsem svůj program uzpůsobila tomu, na co jsou děti zvyklé.



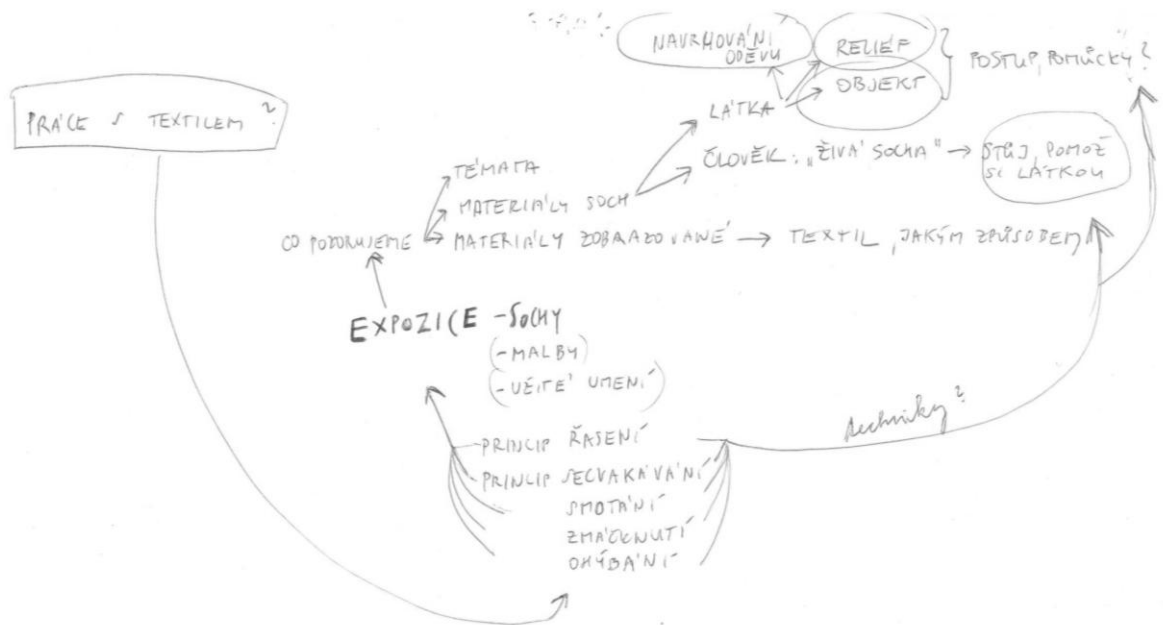
Jednalo se o dvě skupinky dětí – střeďeční a čtvrtední ateliér. Sama lektorka pracuje s dětmi z obou dnů na jednom tématu; po střeďečním ateliéru má tak možnost sama zhodnotit lekce a na druhý ateliér případně vylepšit, pozměnit postup. Já měla pro skupinku připraveny dva úkoly a oba jsem na druhý den pozměnila v rámci vývoje vlastního programu (napříč institucemi), ale i díky zpětné vazbě pro sebe.

„Textil, ať již utkané plátno, pletená metráž, síť či krajka, je v podstatě stále plochou, měkkým plošným materiálem. Teprve člověk využívá textil v prostoru, dává mu prostorový i trojrozměrný tvar.“<sup>63</sup> Takto uvádí K. Cikánová kapitolu o prostorové tvorbě v knize *Objevujte s námi textil*. Já jsem si na tvorbu s textilem pro děti výtvarného ateliéru ve Veletržním paláci vybrala právě tento postup – trojrozměrné textilní objekty.

#### Příprava na ateliér

Cílem bylo vytvořit takový program, který by byl vhodný pro tak malé děti, a zároveň aby se přizpůsobil jejich současným znalostem a dovednostem ve výtvarném umění. Ty se zcela liší od jiných dětí jejich věku, neboť výtvarný ateliér (pod kvalitním vedením) navštěvují již delší dobu, po kterou vytvořily nespočet děl hodných obdivu. Můj program se ale měl vztahovat k diplomové práci. Potřebovala jsem vhodným způsobem propojit téma práce s textilem, svůj návrh univerzálního oděvu, metodu aranžování textilu a nakonec i věk účastníků v jeden vhodný celek, vhodný program. První inspirací mi byla Sheila Hicks, která má v paláci instalované jedno své textilní dílo. Dle něj jsem sestavila myšlenkovou mapu aktivit práce s textilem.





obr. 15.: myšlenková mapa, práce s textilem, s expozicí VP

Z této myšlenkové mapy jsem pak vycházela v dalších návrzích, až jsem dospěla k výslednému programu.

Pro samotnou výuku ve Veletržním paláci mi nakonec bylo inspirací čtvrté patro paláce, ve kterém je expozice umění 19. století a sochy umělců jako František Bílek, Jan Štursa, Stanislav Sucharda či Bohumil Kafka.

Vznikly čtyři úlohy, dvě pro středeční ateliér a dvě pro čtvrteční. Stejně jako lektorka jsem měla v plánu případné nedostatky ve středu vylepšit na druhý den výuky. Úkoly pro oba dny si byly podobny, přesto jsem chtěla vyzkoušet všechny varianty. Program jsem nazvala „jsi návrhář\_jsi všechno“... a tento název používala i v následujících výukových blocích.

Po odučené praxi jsme své řady a díla našich žáků prezentovali na Katedře výtvarné výchovy. Úkoly jsem se tedy snažila vystihnout krátkými údernými hesly tak, jak jsem motivovala při výuce děti:



## „ j s i n á v r h á ř \_ j s i v š e c h n o “

a        poznej se mnou draperii, koukni na své triko, najdi textil v expozici, jak poznáš, že na soše je textil, z čeho všeho může být socha, může být socha z látky, jak to uděláš, čím to spojíš, musíš mít šicí stroj nebo ne, zkus být sochou, pomoz si látkou, tvaruj z látky, **n a v r h u j**, foť

b        vytvoř objekt, máš jen látku, kus drátu, desku, kancelářské sponky, inspiruj se expozicí, inspiruj se sebou, vytvoř svou! sochu, **n a v r h u j**, přenes 3D do 2D, otáčej objektem, kresli barvami, sleduj linie, co ti dílo připomíná, pracoval jsi od nápadu k objektu či od objektu k nápadu, čeho je to návrh

c        vytvoř draperii, sleduj záhyby látky, navrhuj oděv pro nevšední využití, hraj si, máš jen látku - organzu, máš kancelářské sponky, aranžuj, uzluj, ohýbej, otáčej, **n a v r h u j**, foť, hledej stíny, promýšlej záhyby tak, aby nasvícená látka vytvořila zajímavé stíny, je to tvoje, jsou to tvoje stíny

d        vytvoř reliéf, máš jen látku, oboustrannou izolepu, špendlíky, desku, inspiruj se expozicí, inspiruj se sebou, vytvoř návrh oděvu, hračky, obrazu, model hřiště či strašidelný hrad, **n a v r h u j**, je to na tobě, popiš reliéf, zakresli bokorys, sleduj linie, otáčej deskou, kresli přes sebe, co ti reliéf připomíná, co jsi navrhl, postupoval jsi od nápadu k dílu nebo tvořil a následně se inspiroval tvary



## Strukturovaná příprava

Před výukou jsem vypracovávala podrobnou strukturu přípravy. Zde předkládám modelový příklad přípravy na výuku ve Veletržním paláci. Úkoly na středeční ateliér jsem nazvala „a, b“ a na čtvrteční ateliér „b, c“. Struktura obsahuje i krátké hodnocení, které vzniklo bezprostředně po výuce a stručně charakterizuje chyby či klady programu.

### **Veletržní palác, středeční ateliér, struktura přípravy, ukázka<sup>64</sup>:**

*„Úkoly a, b: socha\_textil\_objekt*

#### Zadání a:

*Projděte stálou expozicí čtvrtého patra Veletržního paláce, kde se nachází výstava Česká moderna I, 1819 – 1930. Nalezněte draperii v sochách a malbách, čím se vyznačuje? Poznáte podle řasení, jaké vlastnosti zobrazovaná látka měla? Z jakého materiálu může být socha? Může být z látky?*



*Rozdělte se do dvojic (příp. trojic). Vytvořte živou kopii vybrané sochy (sousedí) z expozice pomocí svého těla a látky. Látku stáčejte, řaste, namotávejte. Jeden živou sochu fotografujte. Poté se vyměňte.*



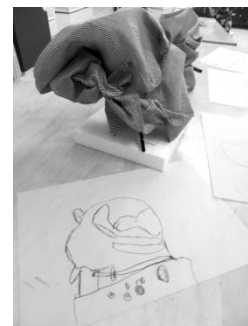
#### Zadání b:

*Po zhlédnutí expozice a úkolu a. Vytvořte objekt/sochu za pomoci látky, drátu, kancelářských sponek a desky. Sledujte vznikající draperie, přemýšlejte, jakou známou věc či objekt vám vaše dílo připomíná.*



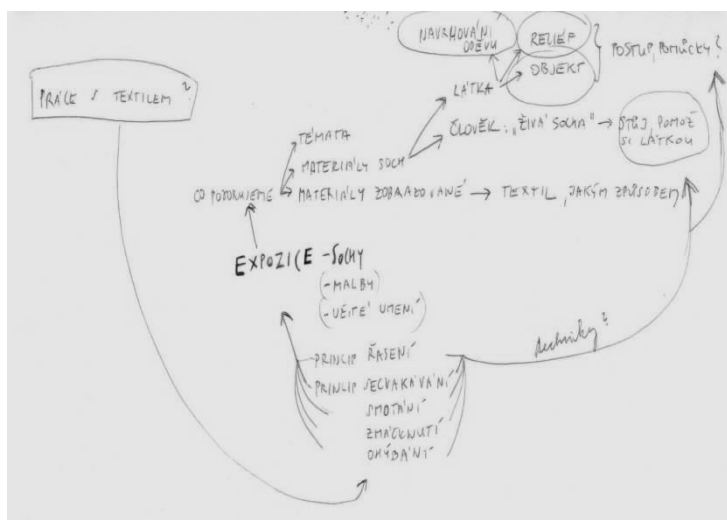


Vzniklou sochu zkoušejte nakreslit z více pohledů. Kreslete barevnými pastelkami na pauzovací papír, kresby přes sebe překládejte, hledejte nové tvary.



### Východisko:

bakalářská práce – princip aranžování látky, úkoly jsou ale zjednodušené = nemám patenty, ale pracuji s kancelářskými sponkami, špendlíky, příp. sešívačkou, ...



### Námět:

Motivace – expozice, zhlédnutí výstavy, Česká moderna I, 1819 – 1930, sochy např.: Jan Štursa, František Bílek, Stanislav Sucharda, Bohumil Kafka, ...

Látka, drapérie, socha, navrhování.

### Učivo:

Rozvíjení smyslové citlivosti:

- prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury; vztahy a uspořádání prvků v ploše, objemu, prostoru a v časovém průběhu (podobnost, kontrast, rytmus, dynamické proměny, struktura), ve statickém i dynamickém vizuálně obrazném vyjádření
- uspořádání objektů do celků v ploše, objemu, prostoru a časovém průběhu – vyjádření vztahů, pohybu a proměn uvnitř a mezi objekty (lineární, světlostní, barevné, plastické



*a prostorové prostředky a prostředky vyjadřující časový průběh) ve statickém i dynamické vyjádření*

Ročník: 1. stupeň ZŠ

Vzdělávací program: lektorské oddělení Veletržního paláce nemá podpůrný vzdělávací program

Výtvarný úkol/problém:

*a Vytvořit živou sochu, kopii soch z expozice za pomoci lidského těla a látky. Pracovat s pojmy drapérie, řasení. Využít nových poznatků z výstavy. Porovnávat vyfotografované živé sochy s předlohou z výstavy.*

*b Vytvořit objekt za pomoci látky, drátu, polystyrenové destičky a kancelářských sponek. Vyjádřit účel svého díla, název, myšlenku.*

Klíčová slova:

*textil, drát, drapérie, řasení, spojování, objekt*

Předpoklady úspěšného řešení úkolu:

*a) žák pracuje na základě zadání a shlédnuté výstavy*

*b) žák pracuje metodou experimentu*

*c) žák potřebuje látku, nůžky, drát, kancelářské sponky, polystyren. desku, dílo fotograficky dokumentuje*

*d) žák pracuje v úkolu a. ve dvojicích, trojicích; v úkolu b. jednotlivě*

Kontextové zajištění a jeho využití ve výuce:

*Návaznost na výstavu, na výtvarné problémy výstavy. Hledání podobnosti nového objektu s tvary zřejmými, známými např. z domova.*



Zakotvení v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání:

*očekávané výstupy pro 1. stupeň:*

- *Žák rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy, barvy, objekty); porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ.*
  - *Žák na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil*
- dílčí výstupy:*

- *Žák metodou experimentu vytváří vlastní vyjádření za pomoci zadaných pomůcek.*

...“

Ukotvení výuky z Veletržního paláce do Rámcového vzdělávacího programu bylo cílené. Ač lektorské oddělení NG nemá předepsané standardy, školní či „galerijní programy“, je vhodné děti, které jsou na tzv. zájmovém kroužku, předpřipravit na budoucí i současný školní život, kde se v jednotlivých ročnících základní školy setkávají s předepsanými technikami, tématy, úkoly, cíly. Jedná-li se o klasickou galerijní edukaci nabízenou školám, jak píše Leonora Kitzbergerová v Galerijní a muzejní edukaci <sup>65</sup>, je volnost těchto programů potřeba. Pro vyučující na základních školách, kteří se chystají své žáky vzdělávat i v rámci galerijní edukace, jsou očekávané i dílčí výstupy z RVP<sup>66</sup>, jež galerijní edukace nabízí, podpůrným indikátorem, ne však stěžejním. Učitel tak má určitou volnost v zasazení programu do své výuky konkrétního předmětu a probírané látky.

---

<sup>65</sup> FULKOVÁ, Marie, Lucie JAKUBCOVÁ, Leonora KITZBERGEROVÁ a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. Galerijní a muzejní edukace 2: [umění a kultura ve školním kontextu/ učení z umění]. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013, 350 s., s. 24

<sup>66</sup> RVP = Rámcový vzdělávací program



## Popis výuky, reflexivní bilance

Pro sepsání vlastní reflexe jsem si předpřipravila krátký tematický obsah, který jsem užívala i v následujících programech. Zde je ukázka z podrobného průběhu výuky – citace z reflexe po výuce na střeďečnīm ateliéru. Podobně popsán je i ateliér čtvrtední, v závěru spolu ale výuky porovávám. Obě verze reflexí v nezkrácené podobě se nachází v přílohách.<sup>67</sup>

### **Veletržní palác, střeďečnīm ateliér, reflexe, ukázka<sup>68</sup>:**

„ ...

*Úvod hodiny, téma. Po vyzvednutí žáků u pokladen odcházíme společně do ateliéru, do čtvrtého patra. Jedeme nově opravenými výtahy a žáci se dotazují, zda nemůžou příště jít po schodech. Tuto možnost nepřipouštíme, čas běží, a tak jedeme opravdu výtahem. Již z minulých hodin vím, co toto přání znamená – běhání, skákání, klouzání po okraji schodiště apod. Přicházíme do ateliéru a na žácích je vidět, že jsou „jako doma“, na místě, které důvěrně znají. Šárka uvádí hodinu s tím, že ji povedu tentokrát já. Na to jsou reakce žáků pozitivní, myslím, že si na mne během mé měsíční praxe zvykli.*

...

*V ateliéru byli všichni zvědaví, co je čeká. Šárka si vždy na stůl u dveří připravuje všechny materiál, který bude třeba, vše má předpřipravené – nařezané, nastříhané. I já jsem to takto udělala. Čtvercové polystyrenové destičky, čtverce černobílé proužkované šustákové látky, našťípané kusy drátů a kancelářské sponky v mističce. Tedy zvědavost vždy všechny přitáhne k tomuto stolu. U něj se po zklidnění shromažďujeme a já začínám mluvit, беру od každé hromádky jednu věc (dráty 2) a jdeme si sednout na zem. V atelieru je dlouhý stůl se stoličkami a také molitanové podsedáky, pro práci na zemi. Cestou mi dvě dívky povídají, jak se moc těší, že s látkou ještě nedělaly, že ji mají rádi. Sedáme si na zem a musím žáky ztišit, vše je nějaké zdouhavé, musím výklad zrychlit. Po úvodu a propojení předešlé akce v expozici se*

67 Příloha 2. Reflexivní bilance (1. Veletržní palác)

68 celý text viz.: Příloha 2. Reflexivní bilance (1. Veletržní palác: a. VP, středa, Reflection in action)



*hned dávám do názorné ukázky „sochání“ z textilu. Dráty zapichuji do polystyrenu a vykládám, jakým způsobem mají děti postupovat. Přes dva ohnuté a zapíchnuté dráty překládám látku a upevňuji kancelářskými sponkami. Látku řasím, motám, „šmodrchám“. Inspiruji se procházkou expozicí i prvním úkolem. Všichni sledují, ale jen chvíli, pak už nedočkavě natahují ruce po látkách, běží ke stolu pro dráty a všechno rychle rozeberou.*

...

*Je zajímavé pozorovat, jak krátkou dobu trvá těm dětem, které se nedovedou dlouho soustředit nad jednou prací, než najdou tyhle bezejmenné, nové věci. Krátce po začátku práce je už objevil nejmladší z chlapců. Vnímavý, úzkostný kluk. Nevěděl pořádně, jak začít, tak postupně spojoval dráty brčky. Udělal velký oblouk, zapíchl do destičky a chtěl vyfotit s hlavou v oblouku, se šklebícím se obličejem, jako že je v děsivé bráně. Dovolila jsem mu to, proč ne? Ostatní pracovali dle postupu, každý ale svým nápadem, svou cestou.*

... „

Tuto reflexi jsem později pro potřeby sebehodnocení, kontroly výuky a dosažených cílů kódovala. Podrobněji a společně s výsledky z výzkumu píše v kapitole 6. Výzkumná sonda vycházející z odučených bloků.

## O výuce

***Veletržní palác, střeďeční a čtvrtěční ateliér, rozhovor s vedoucí lektorkou a reflexe, ukázka<sup>69</sup>:***

*„Týden po praxích jsem se sešla opět s lektorkou Šárkou a vše ještě jednou probraly. Důvodů bylo několik. Chtěla jsem probrat samozřejmě svou vlastní výuku, reakce dětí, co se povedlo, co bylo špatně. Jak to viděla Šárka sama, s odstupem přihlížejícího. Také jak bych mohla dále rozšířit a navázat na tyto úkoly, jak pokračovat v diplomové práci.*





...

*Vše, když se dělá poprvé, má nějaké vady, chyby, které lze zkušenostmi a časem opravit. I já jsem chybila. S Šárkou jsme se shodly na únavnějším začátku ateliéru, kdy jsme s žáky chodili po galerii a hledali draperii. I propojenost celé lekce tímto byla narušena - hledali jsme draperii v soše, tedy chování látky, která je ale zobrazena díky zcela jinému médiu, než je sama látka. Tedy po té, co jsme se vrátili do ateliéru, by bylo na místě pracovat např. s hlinou. To, že jsme šly dělat sochu z látky, nebylo z mé strany pevně uchopeno. Dokonce druhá skupina, čtvrteční, již nedělala živou sochu pokrytou látkou přímo v galerii, ale „modelovala“ z látky v nasvíceném ateliéru. Této akce jsem se právoplatně obávala. Děti si ale na všem dokážou najít to své, v tom je kouzlo výuky. Šárka se nakonec sama zastala této akce, na děti úkol působil pozitivně, pracovaly, všemu porozuměly. Výtka směřovala k práci s kancelářskými sponkami. Málokteré dítě s nimi umí pracovat. Oproti středeční skupině, kdy se sponkami žáci sice také pracovali, ale připínali je na drát, bylo vše o dost jednodušší. O osvětčované visící látce ve čtvrtek se žáci v závěrečné reflexi sami zmiňovali jako o těžké práci.*

*Schůzi s lektorkou jsem měla samozřejmě i před samotnou výukou. Dlouho jsem přemýšlela nad tím, jak propojit mé téma – aranžování textilií – případně univerzálnost oděvu – s tématem vhodným pro takto malé děti a především s expozicí ve Veletržním paláci. Původní plán, konzultovaný právě s lektorkou a poté zavržen, byl zabývat se oděvem jako takovým...*

...“

Výuka ve Veletržním paláci v rámci výtvarně-pedagogické praxi pro mne byla ve všech směrech velmi přínosná a inspirující. Práce s dětmi s takovými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi při jejich věku je snem každého výtvarného pedagoga.



### 6.1.2 Případová studie 2 (UPM)

#### Uměleckoprůmyslové museum a muzejní edukace pro dospělé

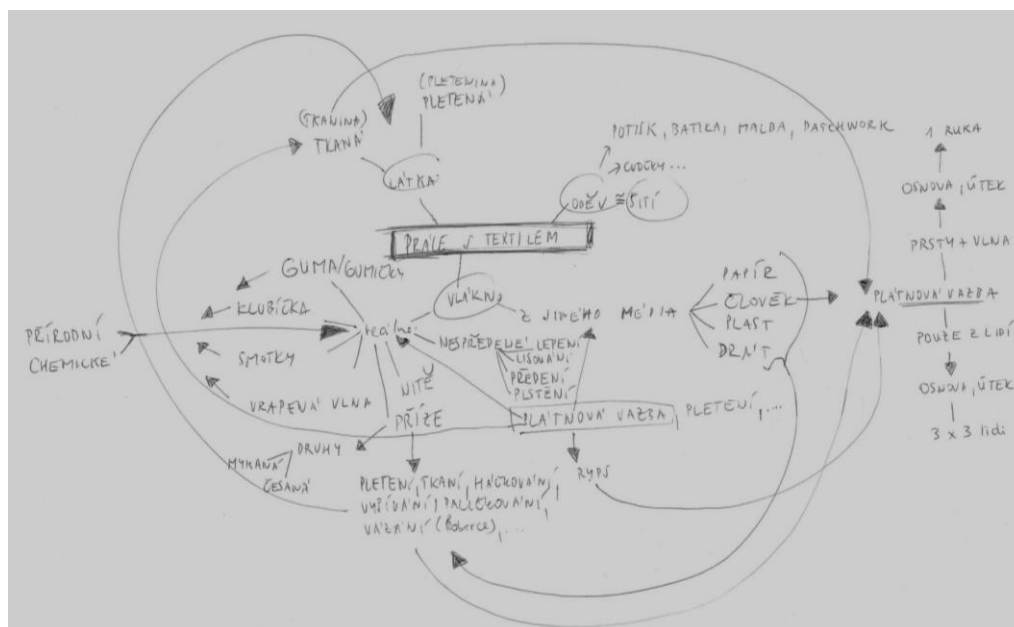
Uměleckoprůmyslové museum (UPM) v Praze skýtá hned několik stálých expozic i obměňovaných výstav, nabízí edukační programy pro děti, školy i dospělé. Je samostatnou institucí, zřizovanou ministerstvem kultury.<sup>70</sup> V současné době je ale bohužel z důvodů rekonstrukce uzavřené. Můj program probíhal v prosinci 2014, těsně před zahájením rekonstrukce, ve třech fázích, vždy po třech dospělých účastnících (různé věkové kategorie) a odrážel se od stálé expozice *Příběh vlákna*.

Po textilní prostorové tvorbě v dětských ateliérech jsem se přesunula k samotnému navrhování oděvu. Současnému programu k této výstavě předcházela didaktická řada navržena pro školní úkol předmětu Katedry výtvarné výchovy. Prezentace se nachází v přílohách diplomové práce (Příloha 1. Přípravy na výuku), není ale stěžejním dokumentem, byla pro mne pouze prvním krokem k sestavení programu v následující podobě. Jednalo se o řadu pěti vyučovacích bloků pro gymnázia a střední školy a vycházely z návštěvy výstavy *Příběh vlákna*.

Současný program je tedy pozměněn. Tentokrát se jedná o jednu vyučovací jednotku a je postaven na tzv. cestě návrháře, při které nám pomáhala právě výstava *Příběh vlákna*. Zde jsem vyzdvihla pro svůj program „3 stanoviště“ – u lidových krajků a výšivek, potisku textilu a u ukázek modelů počátku 20. století. Důležitou součástí programu byl můj „univerzální oděv“ a navrhování pomocí něj.



## Příprava na edukaci



obr. 16.: myšlenková mapa, práce s textilem, navrhování úkolů

Cílem všech aktivit bylo přiblížit účastníkovi cestu návrháře, která může mít dvojitou směr. Nejčastěji návrháři dostanou námět/téma/zakázku. Klasickou či svou charakteristickou módní kresbou navrhují několik variant oděvu, z nichž poté vyberou jednu, nejlepší. Pro ni volí vhodný materiál, barvu, potisk a návrh šatu je hotov. Já jsem si zde vybrala obrácený postup, kdy návrhář nedostane žádnou konkrétní zakázku a inspiraci si hledá sám kolem sebe.

**UPM, postup při workshopu:**

Pokaždé, tedy třikrát, jdu v Uměleckoprůmyslovém museu přibližně stejnou cestou. Podle stejné osnovy, plánu, kostry. Takovou osnovu dostávají i sami účastníci, aby si do něj mohli vpisovat poznámky. První je **představit** sebe, projekt, diplomovou práci, **seznámit** se s nimi. Dále seznámit všechny s výstavou, s exponáty, s principem výstavy. Cestou se dostat až k oděvům a **diskutovat** módu dvacátého století (jež je vystavena). **Projít** z výstavy pouze část s krajkami a s potisky textilu. Úkolem je **zapsat** si pojmy, které žák/student ještě neslyšel, které mu přijdou zajímavé, které mu evokují představy scestné a nelogické, než co pojem pravděpodobně znamená. **Nakreslit** malou skicu, malý znak této představy. Postupně tuto skicu **zjednodušovat**. Druhý úkol je z této malé kresby navrhnout, **vyrobit** razítko pomocí látky, čtvrtky



a oboustranné lepicí pásky. V každém kroku se nechat volně **inspirovat** úkoly předchozími. Dále navrhnout potisk látky pomocí vyrobeného razítka. Řešit kompozici, styl. **Tisknout** na čtvertku. **Vysvětlit** si postupy návrhářů - jdeme obrácenou cestou, tedy od návrhu látky až k samotnému střihu oděvu. Po navrhnutí textilie **navrhnout** samotný oděv, jeho využití, střih, kde bude námi navržená látka, kde jiná, proč. **Nakreslit** na předem vytisknutou figuru na papíře. Poslední úkol je **navrhnout** oděv pomocí univerzálního oděvu (uni-oděvu) a **porovnat** tyto dva postupy. Na závěr: **Vyplnit** dotazník.

### Struktura přípravy

Strukturovanou přípravu na výuku v rámci galerijní edukace jsem si připravila opět pro účely diplomové práce. Zde je ukázka z této přípravy, která zároveň obsahuje i krátké hodnocení. Podrobně v celém rozsahu v příloze diplomové práce.

#### UPM, galerijní edukace, struktura přípravy, ukázka<sup>71</sup>:

„...“

##### Zadání:

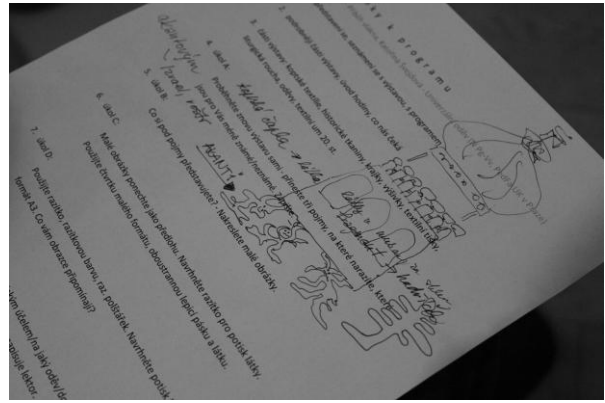
Úkol A: „hnízdo nápadů“

*Projděte si 3 stanoviště v expozici výstavy Příběh vlákna – krajky a výšivky, potisky a oděvy 20. století. Zapište si pojem, který vás zaujal, ale jehož význam nerozumíte. Než si s lektorkou význam vysvětlíte, pokuste si pod ním představit něco zcela jiného (nový druh zvířete, rostliny apod.).*





**Úkol B:** „zjednoduš\_nakresli“  
Tuto myšlenku se pokuste zachytit. Nakreslete malý obrázek. Motiv co nejvíce zjednodušte, až dojdete k nejprostší kresebné zkratce. Tento obrázek bude návrhem na potisk látky.



**úkol C:** „vytvaruj\_překvap se“  
Malý obrázek ponechte jako předlohu. Inspirujte se jím. Vytvarujte razítko pro potisk látky. Použijte k tomu čtvrtku 4 x 4 cm, oboustrannou lepicí pásku a bavlněnou látku 10 x 10 cm.



**úkol D:** „razítkuj\_přemýšlej“  
Použijte razítko, razítkovou barvu, razítkový polštářek. Navrhněte potisk látky na formát A4 pomocí razítek. Přemýšlejte, jak kompozičně otisky rozvrhnout. Pravidelně/nepravidelně... Co vám obrazce připomínají?



**úkol E:** „kresli\_navrhuj“  
Vymyslete, pro koho/za jakým účelem/na jaký oděv/do jaké doby... by se vaše navržená látka hodila. Téma se může v průběhu měnit, vyvíjet. Inspirujte se svou látkou, svým potiskem, navrhňte oděv. Návrh kreslete barevným fixem na černou, předem vytištěnou, figuru, papír A4.





**úkol F:** „aranžuj\_navrhuj“

Seznamte se s univerzálním oděvem, využijte ho. Pomocí patentek oděv aranžujte. Pracujte ve dvojicích, vždy jeden navrhuje a druhý stojí modelem, oblečen v uni-oděvu. Výsledné modely lektorka/příp. vy sami dokumentujete.



Můžete i nemusíte se inspirovat předchozím tvořením.

**úkol G:** „konzultuj\_porovnej“

Výsledné modely/návrhy konzultujte s lektorkou i s ostatními účastníky. Rozbírejte celý program. Porovnejte navrhování fixem na papír a navrhování pomocí uni-oděvu.

Byla pro vás práce s univerzálním oděvem a patentky inspirativní?



**úkol H:** „popiš\_odpověz“

Odpovězte, prosím, krátce na přiložený dotazník. (obrázek je pouze výřez z dotazníku)

Setkal/a jste se již někdy s prací s textilem? Příp. jak, kdy, proč?

Spíše jsem se seznamovala s technickými vědami se „kreativní“ stránkou - tedy návržářstvím.

Využil/la byste univerzální oděv v běžném životě? Při jaké práci/příležitosti?

Využití, ovšem!

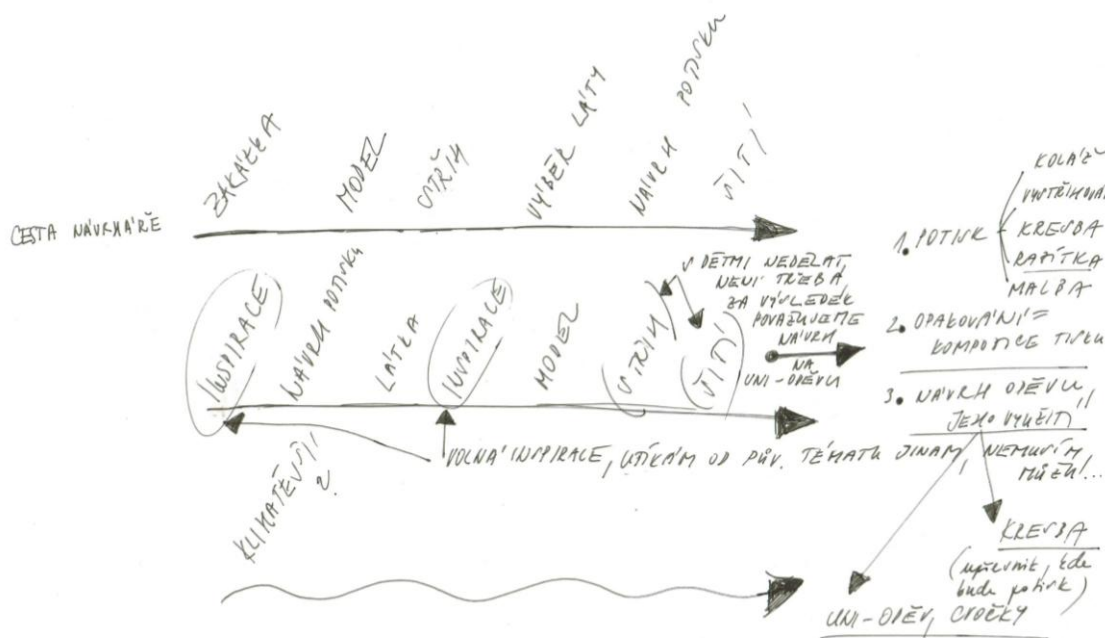
Jaké úkoly (témata) Vás dnes nejvíce bavily? Jaká ne (nebavily/nelíbily/nešly)?

Návrh vlastního oděvu a následná realizace. Líbilo se mi práce s látkou.



### Východisko:

V programu navazuji na svou bakalářskou práci – princip aranžování oděvu. Vytvářím didaktický program pro žáky tak, aby si sami zkusili navrhnout oděv, snažím se dětem zprostředkovat navrhování pomocí univerzálního oděvu.



obr. 17.: myšlenková mapa, postupy módního návrháře, východiska k programu UPM

Při zprostředkování navrhování postupuji od navrhování potisku látky k návrhu samotného modelu na vybrané téma. Jednotlivé kroky na sebe navazují a účastníci programu se jimi volně inspirují vždy k dalšímu úkolu.

...

### Hodnocení:

Program byl původně navržen pro žáky druhého stupně, mně se bohužel nepodařilo sehnat vhodné respondenty či třídu základní školy. Do programu jsem tedy zapojila své vrstevníky, na kterých jsem si výuku chtěla „zkusit“. Následně jsem poznala, že program mohou absolvovat nejen děti, ale i dospělí různého věku a mohou si ho užít. Ve zpětné vazbě účastníků jsem našla výtku, že málo pracuji s výstavou, což byla pravda. Stačilo trochu program poupravit a použít v běžné výuce. A tak jsem nakonec úkoly vyzkoušela i s žáky šesté třídy, tentokrát ne v rámci galerijní edukace, ale běžně ve škole, při výuce výtvarného kroužku. S touto cestou jsem již byla spokojena.“



Nebyla jsem se zadáním úkolů zcela spokojena, čím víc se blížil další termín výuky, tím jsem si byla méně jistá svým postupem. Nejvíce částí předposlední – úkol navrhování na papíře. Zde jsem všem respondentům dala předem předkreslenou figuru, všem stejnou, všem stejné podmínky. Dávala jsem ale těmto dospělým lidem, mnohdy výtvarníkům, tuto předlohu s obavou, že svou práci ponížím. Důvod ale této předkreslené figury byl takový, že jsem se již mnohokrát setkala s názorem, že někdo nemohl/nechtěl navrhovat oděv, módu, ač jí rozuměl a zajímala ho, proto, že neuměl nakreslit lidskou postavu. Chtěla jsem žákům, studentům a účastníkům ukázat, že není třeba se pozastavovat nad nedokonalostí lidské postavy, když chceme navrhovat oděv. Že není potřeba umět realistickou figuru, že stačí jednoduchá zkratka člověka a dál se pozornost směřuje pouze na navrhování.

Program proběhl celkem třikrát, vždy po třech lidech, a tak jsem si mohla z devíti názorů sestavit zpětnou vazbu, která mi byla velkým přínosem.

#### O výuce

Respondentů nebylo moc, jak píší výše, byly to tři skupiny po třech. Mohla jsem si tedy po výuce zaznamenat nejen reflexi výuky, ale i u některých účastníků popis jejich práce, úvah, tvorby.

#### **UPM, poznámky po první výuce, ukázka<sup>72</sup>:**

„...“

*Studentky byly starší, než jsem čekala, kolem 19 let a bohužel jenom dvě, proto se do práce zapojila i jejich vedoucí výtvarného kroužku, moje spolužačka Zuzka, výtvarnice. Dívky studují restaurátorství, jedna kovu a jedna skla. S textilem se ale nikdy moc nesetkaly, jak píší v dotazníku. Byly ale velmi ochotné a těšily se. Radost s nimi pracovat.*

*Také nevím, zda bylo vhodné moje „zaměření se na slova“. Ano, týká se to textilu, ale trochu se to přeměnilo v „základoškolské povídání“ o ničem.*





*Totálně nezvládnutý čas! Koukat na hodinky! Program měl být na 60 min a my ho protáhly na 90 – 100 min! Ony chtěly, ale je to špatně, a to jsme ani neprošly oděvy 20. stol.*

*Všechny kroky sice na sebe navazovaly, ale skoro u každého úkolu se mne dívky ptaly, zda to musí dělat dle předešlého návrhu/úkolů. Říkala jsem jim, ať navazují „v hlavě“, ať se tím, co právě navrhly, volně inspirují k dalšímu kroku, ať z toho vychází či ne. Např. Poli: z potisku přešla k tématu revoltního oděvu, z doby v Rusku, kdy se mladí lidé bouřili proti režimu a zároveň proti formalitě/strohosti/šedivosti tehdejšího oblékání. Tato revolta spočívala hlavně v odvážných krátkých sukních, křiklavých barvách.*

*...“*

**UPM, poznámky po druhé výuce, ukázka<sup>73</sup>:**

*„Dnes jsem zkrátila úvod k výstavě, aby se vše lépe stihl. Bohužel ale na úkor výstavy, protože výklad pouze u kraje a potisků je nedostačující. Dokonce jedna účastnice v závěru hodnotila, že jsme málo pracovali s výstavou, že by úkoly šly v podstatě plnit kdekoli jinde (byla to pedagožka, spolužačka)... Ano. Chtěla bych udělat ještě spoustu – tomuto podobných – programů, kde všude by šel využít můj uni-oděv. Mám to v plánu, a je to vlastně dobrý nápad od spolužačky, dotáhnout tento program tak, aby šel udělat kdekoli s kýmoli. V plánu mám příští měsíc navštívit základní školu a během výtvarného kroužku tento program udělat s dětmi druhého stupně (ZŠ Zdice domluveno).*

*Oděv se všem líbil, dokonce dnes si to studentky více užívaly a i já jsem byla sebejistější ve výkladu. Oděv pro ně byla lákavá hračka, dokonce Markéta odbíhala neustále od tématu a chtěla si „hrát“ s oděvem, navrhovat neustále dál a dál.*

*Oděv pro ně byl inspirací, tento můj malý výzkum splnil očekávání – všechny souhlasily, že je sám oděv inspirací (oproti prázdnému papíru).*

*...“*



### **UPM, poznámky po třetí výuce, ukázka<sup>74</sup>:**

„...“

*Na programu byl poprvé přítomen i muž. K otázce genderu jsem se dostala již v bakalářské práci, zejména při vernisáži, na kterou si mnoho mužů z tehdejší katedry brousili zuby (je to i pro muže, proč je to pouze pro ženy,...). Nebylo to pouze pro ženy, ani nyní. Jde o to, že oděv má svá specifika a limity. Je podlouhlý a ne každý muž tento znak dívčího oděvu přijme. Ondra, účastník nynějšího programu, se k úkolům stavěl jako k něčemu zajímavému, co nikdy nedělal a chce zkusit. Na konci ale modelem nebyl, ani z časových možností sám na oděvu nenavrhoval.*

...

*Alice si to prý u mě zkusí ještě jindy (musím zas něco uspořádat...) a Ondra ani moc nechtěl, zajímalo ho to, bavilo, ale nevnucoval se. Uni-oděv spojovala alespoň Lenka a za modelku měla Alici. Obě se ve své pozici cítily dobře, bavilo je to.“*

### **UPM, poznámky k jednotlivcům, ukázka<sup>75</sup>:**

*„Zuzka. Zuzka se mnou studuje výtvarnou výchovu na fakultě. Měla přivést děti z organizace, která pomáhá začleňovat cizince do české společnosti a kultury. Přivedla Poli a Peťu. Zuzka se hned od začátku stavěla jako účastník programu a ne jako dohled nebo doprovod, vzala jsem ji tedy s radostí mezi nás. 4 dívky dohromady. Když jsme procházely krajky, Zuzka projevovala obrovský zájem, krajky má ráda a vyjadřovala se se mnou skoro ke každému typu, vlastně mi tím dost pomáhala, nemusela jsem se opakovat, stále mluvit já, a hlavně – vždy druhý pohled oživí, potěší.*

...

*Pro Zuzku zrovna bylo zřejmě jednodušší navrhování fixem na papíře, co se týče její kreslířské zdatnosti a zároveň náročnosti modelu. Porovnání tedy nebylo zcela na místě. Přesto uni-oděv u Zuzky měl úspěch alespoň v jeho nových možnostech, zážitku. V závěrečném dotazníku se Zuzka zmiňovala, že je ráda, že jsme „více tvořily“ a nezabývaly se tolik „konkrétními exponáty“.*

---

74 celý text viz.: Příloha 2. Reflexivní bilance (2. UPM: UPM, workshop 3., reflection on action)

75 celý text viz.: Příloha 2. Reflexivní bilance (2. UPM: UPM, workshop 1., reflection on action-on-action)



...

*Také by ji zajímala vůbec práce v nějaké „návrhářské dílně“, „jak funguje, realizace návrhů“, apod. Na názor na galerijní edukace jsem se snad ani nemusela ptát, Zuzka je budoucí učitelka výtvarné výchovy, a tak potřebnost, důležitost této výuky cítí podobně, jako já.“*

K programu v Uměleckoprůmyslovém museu vnikl i návrh pracovních listů, se kterými by návštěvník výstavy mohl pracovat. Jedná se pouze o návrh, neboť na výše popsaných workshopech byla přítomna vždy lektorka, tedy já, která se postarala o výklad, o zadání úkolů a především o práci s uni-oděvem. Pokud by program byl připraven pro školy, dostane třída žáků s vyučujícím do rukou pouze pracovní list a uni-oděv. Těchto univerzálních oděvů pro navrhování by muselo být u expozice více, dále by musela být sepsaná instruktáž, jak s oděvem pracovat a neposledně by se oděv velmi opotřebovával. Přesto přikládám v příloze **Návrh pracovních listů** (dílna „Jsi návrhář\_jsi všechno“), který obsahuje zadání úkolů pro návštěvníky výstavy.<sup>76</sup>

O výuce a průběhu workshopu v UPM toho tedy mohu napsat mnoho, vše jsou ale jen smíšené pocity, které se jednou naklání k nadšení z práce a výsledků, jednou ke zklamání a uznání své chyby. Snad je to přirozené pro začínající učitele... V následující kapitole (kapitola 7. Výzkumná sonda vycházející z odučených bloků) se těmito poznámkám věnuji v kontextu výzkumu; reflexivní bilance kóduji a vyhodnocuji.

### 6.1.3 Případová studie 3 (ZŠ Zdice)

#### ZŠ Zdice a výtvarná dílna pro děti druhého stupně

Základní škola ve Zdicích u Berouna má vypracovaný svůj vlastní vzdělávací program v souladu s MŠMT. Tato škola je především zaměřena na žáka a jeho individuální potřeby. Díky takovému přístupu vznikají na škole různé zájmové odpolední dílny,

---

76

celý text viz.: Příloha 1. Přípravy na výuku (2. UPM: UPM, Návrh pracovních listů Jsi návrhář\_jsi všechno)



kroužky, vedené činnosti. Jedním takovým kroužkem je výtvarná dílna Zuzany Kolebabové pro žáky druhého stupně, 6. ročníku. Zde mají žáci volný přístup k tvoření, mohou chodit celý rok dobrovolně, bez tlaku zápisů či omluvných listů. Dílnu lektorka vede jak na základě vypracovaných didaktických celků, tak i na jednotlivých výtvarných akcích. Jedním takovým výtvarným vstupem se stal můj program, který jsem zde vedla společně s předem domluvenými 10 žáky a za asistence a dohledu vyučující.

#### Příprava na dílnu

Tato dílna navazuje na program v UPM, jedná se o stejné téma navrhování a práce s univerzálním oděvem. Na základě zpětné vazby jedné účastnice z UPM jsem se rozhodla program vyzkoušet klasicky na základní škole, bez účasti expozice muzea.

#### Struktura přípravy

Podrobná struktura přípravy na jednotku vyučování ve Zdicích je tedy velmi podobná přípravě na workshopy v UPM. Jedná se o tytéž úkoly, pouze upravené pro výuku mimo muzeum a pro (tentokrát desetičlennou) skupinku dětí. Na ukázkou přikládám zadání pouze prvního úkolu, neboť ten se nejvíce liší od přípravy v případové studii 2 (UPM). Celou strukturovanou přípravu včetně očekávaných výstupů a hodnocení nalezneme v příloze DP.

#### **ZŠ Zdice, struktura přípravy, ukázka<sup>77</sup>:**

##### „Zadání:

**Úkol A:** „hnízdo nápadů“

*Metodou brainstorming vymysli co nejvíce témat, jakými by se mohl inspirovat návrhář, co Tě k návrhářství napadá, pro koho by mohl navrhovaný oděv být (kovboj, zubař, vesmír, louka,...).*

*...“*





## O výuce

Jedním z černých míst programu je návaznost z potisku látky k navrhování. V UPM byla tato návaznost mírně nahrazena galerijní expozicí, jež nabízela úvodní motivaci v podobě historických potisků látky. Dále se programu účastnili dospělí, tedy lze předpokládat určité znalosti, dovednosti, jež tuto chybu v sledu úkolů vynahradí. Problém tedy nastává ve výuce téhož programu, ale tentokrát s žáky šesté třídy a bez galerijní expozice. Pouze výklad, žáci, fantazie a předkreslené postavy pro navrhování a na závěr univerzální oděv. Pokud by to časové možnosti dovolily, bylo by vhodné například vložit jeden úkol navíc na závěr, a to promítání jejich navrženého potisku na hotový, naaranžovaný uni-oděv. Jejich úkoly by se v závěru propojily a dávaly logicky dohromady celek. Snad se mi do budoucna podaří program vylepšit.

Na konci školního roku mi vyučující Zuzana volala, zda bych mohla do Zdic opět přijet. Dovolila prý dětem, ať si sami zvolí, co by si přáli dělat poslední hodinu výtvarné výchovy před prázdninami, a oni si přáli: „navrhovat s Katkou“... Toto byla pro mne nejkrásnější zpětná vazba.

## 6.2 Zpětná vazba účastníků, souhrn

V závěru workshopu jsem účastníkům v Uměleckoprůmyslovém museu i na základní škole ve Zdicích vždy rozdala krátký dotazník, který se zabýval jak proběhnutou akcí, tak výukou a prací s textilem obecně. Dotazník v muzeu obsahoval deset otázek, dotazník pro žáky pouze několik otázek na úvahu. U každé otázky jsem všechny odpovědi shrnula do krátkého textu, ze kterého zde příkládám ukázky. Jednotlivé dotazníky jsou k dispozici opět v příloze DP.

### **Dotazník po UPM, shrnutí<sup>78</sup>:**

*Jste muž/žena?*

Z 12 účastníků byl pouze jeden muž. Je to z velké části způsobeno tématem a vůbec prací s textilem, ke které nemá mnoho mužů moc blízko. I já jsem pro tento



program oslovovala především ženy. Opět si mohu ponechat plán/nápad: udělat stejný program se skupinkou pouze mužů. Kam dojdeme? Co vznikne?...

*Byl/a jste s programem spokojen/a? Dosáhl připravený program Vašich očekávání, nebo v něčem očekávání předčil?*

Všichni účastníci byli, dle dotazníku, spokojeni. V odpovědích se objevují často slova překvapení, akce předčila očekávání či zkrátka spokojenost. Mnoho z nich žádné očekávání nemělo, většina ani nevěděla, co galerijní program/edukace znamená a nikdy se s tím neseťkali. Dívky, které mne znaly ze školy, tušily práci s textilem, čekaly modelování z látky. Ostatní nevěděli, co čekat od programu ani ode mne.

*Byl/a jste z něčeho zklamán/a?*

Zklamání se vždy najde, zvláště u lidí, kteří takovéto programy znají, nějaký někdy absolvovali apod. Tedy ve všech odpovědích se vyskytuje krátce „ne“. Psalo se ale také o chaotickém úvodu – jedná se o druhou skupinu, kdy jsem se po předchozím zdouhavém úvodu, který nám akorát ubíral čas, snažila křečovitě úvod zkrátit, krátce uvést co kde je, a pracovat. Toto mé zrychlení, věřím, nepůsobilo na studenty dobře. I na celkový čas programu si studenti stěžovali. Program jsem utvořila na hodinu, kvůli přihlášeným, kteří z většiny neměli dostatek času – ti zpětně hodnotili, že by rádi pracovali déle. Jedna studentka se v dotazníku svěřila se strachem ze splnění požadavků, což sama ale uvádí, jako svou úzkostlivou vlastnost a dále ale v dotazníku popisuje mou trpělivost a vstřícnost.

*Jak se Vám na úkolech pracovalo? Pracujete raději ve skupině/dvojicích/samostatně?*

Účastníkům se dle dotazníku pracovalo dobře. Část ráda pracuje sama a část ve dvojicích. V úkolech se střídaly aktivity ve dvojicích i samostatně, a tak si studenti vyzkoušeli všechno. Ti, co rádi pracují sami, hovořili o příjemné změně, bavilo je diskutovat nad prací společně. Ti, co rádi pracují ve skupinkách, mluvili o dobře zvoleném počtu skupiny (vždy pouze tři studenti na programu), díky kterému byla v průběhu příjemná atmosféra, já jsem se zvládla věnovat každému studentovi. Tedy i o časových možnostech jednotlivých úkolů se studenti zmiňují jako o dostačujících.



Chápu ale, že při klasické galerijní edukaci s počtem účastníků například 30 (třída), by vše probíhalo jinak...

*Setkal/a jste se již někdy s prací s textilem? Příp. jak, kdy, proč?*

Několik studentů se s prací s textilem nesešlo vůbec. V odpovědích se ale setkáváme především s kladnou reakcí. Dívky měly při základní škole např. kroužek šití, jedna dokonce kroužek šití vedla, někdo si zkoušel šít sám doma. Sami ale přiznávají, že šlo o mechanické procesy, ne o návrhářství a jinak kreativní tvorbu.

*Využil/la byste univerzální oděv v běžném životě? Při jaké práci/příležitosti?*

Všichni by oděv využili, na běžné nošení, do kina či dokonce na ples. Zmínka je i o barevnosti, jedné dívce nevyhovovala smutná šedá barva, která ale pro mne měla své opodstatnění (vše bylo osobně diskutováno a dívce volba barvy vysvětlena). Vznikl i jeden veliký nápad – využít univerzální oděv v divadle, hlavně při improvizacích, kdy je třeba rychle měnit role. Já sama hraji divadlo a nápad považuji za smysluplný. Např. jeden člověk často hraje více rolí, jednoduché přecvakávání by umožnilo rychlé převleky divadelních postav.

*Jaké úkoly (témata) Vás dnes nejvíce bavily? Jaká ne (nebavily/nelíbily/nešly)?*

Dívky nejvíce bavila samotná práce s oděvem na závěr. Veliký úspěch ale měla razítka, která studenty nejvíce překvapila. Nejistota panovala u kresby návrhu a s negativní odpovědí se setkáváme i u prohlídky expozice. Tedy praktická část vedla nad teoretickou.

*Šel/la byste na podobný program znovu? Pokud ano, týkal by se opět textilu? Nebo by Vás zajímala spíše jiná témata?*

Všichni by šly na nějaký program znovu. Z většiny i opět na textilní tvorbu, zájem je o práci návrháře, o prohlídku návrhářských dílen apod. V odpovědích ale nalezneme i zájem o tvorbu s jinými materiály – sádra, hlína. Nespokojenost s programem ale navozovala i temná atmosféra muzea, o které se zmiňuje jedna studentka, souhlasila by s uskutečněním programu v jiném prostředí.



*Myslíte si, že galerijní edukace je pro žáky základních a středních škol užitečná?*

Jednoznačný souhlas. Studenti uvádí, že žáky samotné procházení expozice nebaví, že díky programu takto dávají pozor, rozvíjí kreativitu, lépe výstavu či umělce pochopí.

*Myslíte si, že program, kterým jste právě prošel/la, je pro žáky základních a středních škol užitečný? Že by si zkusili něco nového, co je může dále rozvíjet?*

Pochyby se vyskytují u velké skupiny dětí, v malé by nebyl problém. Studenti také uvádějí, že je program vhodný jak pro děti, tak pro dospělé.

### **Dotazník po Zdicích - shrnutí<sup>79</sup>:**

*Jsi kluk/holka?*

*Byl/a jsi s programem spokojen/a? Jak se Ti líbila hodina? Zklamalo, nebavilo Tě něco? Nadchlo Tě něco? Už jsi někdy s látkou pracoval/a?*

Odpovědi v dotazníku jsou ve většině kladné. Opakuje se nadšenost, líbivost. Několik dívek dokonce chce být návrhářkou, po dnešním programu se pro tuto práci nadchly, chtějí prý doma něco zkusit navrhnout, nakreslit. Odnesly si i několik předtištěných lidských postav pro snazší navrhování. Několik žáků si i prý doma vytvoří další razítka. Jednoho žáka ale práce s razítky nebavila, v tu chvíli se od nás odklonil, začal kreslit komix, který kreslí prý každou hodinu. V dotazníku se o razítku zmiňuje negativně, o zbytku hodiny ale pozitivně.

Žáci se setkali s prací s textilem např. při batikování, ale většina spíše ne...

V dotazníku jsou i návrhy na zopakování hodiny.





### 6.3 Porovnání, shrnutí pro budoucí výzkum

Všechny tři studie na sebe nepřímo navazovaly. První v rámci praxe ve Veletržním paláci, kde se jednalo o malé děti, a úkoly s textilem tedy uzpůsobené jejich věku a možnostem. Pokud bych vytvářela didaktickou řadu pro výuku výtvarné výchovy na základní škole, ať již stupně prvního nebo druhého, použila bych podobnou posloupnost dějů a úkolů. Jednoduché práce s látkou, provazy či jiným textilním materiálem a postupně bych úkoly ztěžovala. Návštěvu muzea a galerijní edukační program nevyjímaje. V Praze již u většiny výstav nalezneme předpřipravený edukační program, pracovní listy či alespoň základní nabídku programů pro školy. I sám učitel základní školy může takový program pro třídu vytvořit a na úkolech pracovat po návratu z galerie do školy, na úkoly navazovat, téma rozšiřovat. V tuto chvíli by pak mohl přijít na řadu program, který jsem vyzkoušela v UPM a na Základní škole Zdice.

Již ze svých úvah, reflexivních bilancí, zpětných vazeb a z jiných, výše popsaných materiálů lze vycítit mé nejistoty a nedokonalosti v programech, zadáních i v samotné výuce. Pro tento účel jsem většinu těchto materiálů analyzovala a došla k alespoň částečným odpovědím na své otázky, týkající se třech základních okruhů zájmu. Prvním nezodpovězeným problémem byla sama užitečnost univerzálního oděvu. Výrobě tohoto oděvu předcházelo mé obrovské nadšení pro něco nového, co může posunout mou výuku dál. Po splnění edukace mne ale toto nadšení opustilo a dostavila se nejistota. Právě kvůli ní bylo vhodné reflexe rozebrat a vyjasnit si tyto nejistoty. Druhý okruh se týkal zájmu o textilní tvorbu obecně. Zda se toto médium ve výtvarných výchovách využívá, zda o něj mají děti zájem. A posledním okruhem mého zájmu bylo učitelovo pojetí výuky, tedy jaký jsem učitel? Tuto otázku si pokládáme nejenom my, začínající pedagogové, ale doufám i ostatní učitelé, ať učí jakkoli dlouho a kdekoliv na světě. Každý by rád byl dobrý ve svém oboru...



## 7. Výzkumná sonda vycházející z odučených bloků

### 7.1 Úvod

Na základě výše popsaných okruhů zájmu jsem sestavila krátkou, kvalitativně pojatou výzkumnou sondu. Vycházela jsem z reflexivních bilancí odučených bloků ve Veletržním paláci, Uměleckoprůmyslovém museu a na Základní škole Zdice. Reflexe z posledních dvou zmiňovaných bloků jsou doplněny také o dotazníky účastníků a žáků, jejichž shrnutí jsem představila v předchozí kapitole. Tyto zpětné vazby účastníků, vyjadřující se nejen k úkolům workshopů či výuce, ale i tématice textilu obecně, mi byly také silnou oporou při sestavování závěru výzkumné sondy. Veškeré dokumenty jsou představeny v kapitole 7.3 Primární dokumenty a v celém rozsahu v přílohách diplomové práce.<sup>80</sup>

### 7.2 Plán výzkumné sondy

Plán je sestaven dle návrhu struktury projektu kvalitativní studie z knihy *Kvalitativní výzkum* Jana Hendla.<sup>81</sup> Plán jsem sepsala po prvních hodinách vyučování, přesto skutečný plán projektu se v průběhu mírně měnil. Takto uvádí Hendl rozporuplnost obecného předpokladu trvalého vývoje plánu a předpokladu jasné struktury projektu. I já se tedy alespoň na začátku držím tohoto návrhu struktury projektu kvalitativní studie.

#### Určení problému

Při analyzování výuky se zaměřuji jak na práci s textilem či navrhováním, tak na pojetí výuky výtvarné výchovy v rámci daného tématu. Důležitým prvkem celé sondy je neposledně samotný univerzální oděv.

---

80 viz.: Přílohy 1. - 5.

81 Hendl, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 2., aktu.- Praha: Portál, 2008. - 408 s., s. 157



V závěrečné zprávě výzkumné sondy se setkáváme s pojmy z oblasti metodologie pedagogického výzkumu, didaktiky výtvarné výchovy a dále z oblasti módy a návrhářství. Mluvíme především:

- o metodách kvalitativního výzkumu v pedagogice
- o analýze sběru dat
- o učitelově pojetí výuky
- o přístupu učitele ve výuce výtvarné výchovy v rámci tématu:

práce s textilem, textil v umění či návrhářství (kapitola 2.2 Zájem dětí a škol o módu)

- o samotném pojmu univerzální oděv, který vznikl již v předchozí práci bakalářské (kapitola 5. Můj univerzální oděv)

#### Účel výzkumné sondy a výzkumné otázky

Zabývání se oděvem a diskuze s mým okolím, vrstevníky, žáky či učiteli mne vedla k rozvoji univerzálního oděvu jako didaktické pomůcky při výuce. Tato didaktická pomůcka může zastávat nejen úlohu sebepoznávání, ale i úlohu sociálního rozvoje. Výuka výtvarné výchovy, příp. výtvarné ateliéry pro děti, jsou tedy založeny na průzkumu práce dětí s textilem, na vztahu k tomuto médiu a potažmo vztahu k módě a odívání. Nejedná se o průzkum z hlediska sociologie, ale o obecné pojednání žáků o navrhování a vzniku oděvu. Tato umělecká disciplína ve výuce často chybí a mnoho dívek, ale i chlapců, by se k navrhování nikdy ani nedostalo. Ráda bych zjistila, jakým způsobem podmínit děti k tomu, aby k práci s textilem měly kladný vztah na úrovni tvorby s jinými běžnými médii. Účelem výzkumné sondy bylo zjistit dosavadní zkušenosti s prací s tímto výtvarným médiem a zhodnotit užitečnost univerzálního oděvu jako didaktické pomůcky.



Z výše popsaného vyplývají následné otázky z okruhů pedagogiky a vlastní tvorby.

Co by se měl žák naučit? Jaké techniky a postupy je třeba využít při práci s textilem ve výtvarné výchově? Je univerzální oděv vhodnou didaktickou pomůckou při muzejní edukaci, příp. při klasické výuce výtvarné výchovy? Využívá se textil, jako výtvarné médium, dostatečně ve výuce výtvarné výchovy na základních a středních školách? Jak motivovat žáky k práci s textilem? Jaký jsem učitel?

## Metodologie

Metoda výzkumu je částečně inspirována *akčním výzkumem*, ale především metodou *artografie*, kterou sestavila kanadská profesorka výtvarné výchovy Rita L. Irwin.<sup>82</sup> *A/r/tografie* je zaměřena na tři subjekty zároveň: artist, researcher a teacher, tedy na umělce, výzkumníka a pedagoga. Abychom mohli správně uchopit nové významy vyplývající z výzkumu, je třeba se na dílo dívat ze třech výše popsaných směrů. Pozorujeme sebe při vzniku díla, komunikaci výzkumníka se zkoumanými, jejich tvorbu, proces i výsledek, uměleckou činnost. Toto všechno se vzájemně proplétá a vytváří prostor k výzkumu. Ve výuce jsem měla možnost většinu žáků a účastníků lépe poznat a dílo tak vytvářet společně. Zmiňovaní se účastnili zkoumání i vyučování, já mnohdy tvoření. Z účastníků v UPM bylo i několik mých spolužaček, které dokázaly reflektovat workshop i z odborného hlediska, na druhou stranu ve VP byly tak malé děti, že jsem se naopak já naučila vnímat jejich postoje, názory a inspirovala se jejich fantazijními díly.

Výběr všech respondentů byl tedy pro mne příznivý, snad i proto nelze výzkum jakkoliv zobecňovat. Z odborného hlediska lze výběr účastníků nazvat *convenience sample* (*výběr na základě dostupnosti*), což znamená, že „výběr neprobíhal náhodně. Pracujeme tedy s případy, jež jsou bezprostředně k dispozici.“<sup>83</sup> Výuku ve VP jsem

---

82 zdroj: [http://artography.edcp.educ.ubc.ca/?page\\_id=69](http://artography.edcp.educ.ubc.ca/?page_id=69)

83 HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s., s. 387



měla v rámci pedagogických praxí na Katedře výtvarné výchovy, do UPM jsem hledala účastníky z řad přátel.

Sběr dokumentů probíhal především *zúčastněným pozorováním*, kdy je „pozorovatel v osobním vztahu s pozorovanými, sbírá data, zatímco se účastní přirozeně se vyvíjejících životních situací. To vede k těsnějšímu přiblížení k předmětu a k možnosti odhalit vnitřní perspektivy účastníků“.<sup>84</sup> Na základě pozorování bylo možné zaznamenávat a reflektovat výuku v podobě terénních poznámek (více 7.3 Primární dokumenty).

Analýza a vyhodnocování dat proběhla částečně metodou *zakotvené teorie*, pro kterou je charakteristická určitá „populace, prostředí nebo doba“<sup>85</sup>, což pro můj výzkum znamená tyto okruhy zájmu: prostředí galerie, výuku výtvarné výchovy či zájem současných dětí o textilní tvorbu.

### 7.3 Primární dokumenty

Sběr dat je v této kvalitativní výzkumné sondě prováděn především pomocí terénních poznámek – popisných (záznamy z odučených hodin, deníky) a reflektujících<sup>86</sup>. Vzniklé reflexivní bilance obsahují oba tyto druhy terénních poznámek, které se vzájemně prolínají. Dalšími dokumenty jsou strukturované přípravy výuky, přípravy na výuku, zpětné vazby účastníků (dotazníky) a samotné dětské práce (návrhy + fotodokumentace). Zde je shrnutí s odkazy na přílohy, které obsahují nezkrácené výše popsané dokumenty, kódované reflexe a znakové mapy vyhodnocování. Zároveň fotodokumentaci všech odučených bloků. V příloze nalezneme také veškeré obrazové ilustrace z této diplomové práce. Rozpis těchto primárních dokumentů nalezneme v kapitole 10. Přílohy.

---

84 HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s., s. 193

85 HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s., s. 243

86 HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s., s. 197



## Kódování

Pro vypracování výzkumné sondy jsem se inspirovala třístupňovým modelem Donalda Schöna.<sup>87</sup> Příkladem využití tohoto reflektivního modelu je Pedagogical Action Research in Art Education (PAR). Action research znamená dle výkladového slovníku odborných výrazů Jana Hendla že „výzkumník a klienti spolupracují při diagnostice problému a vytváření jeho řešení“.<sup>88</sup> Materiály a vyhodnocování jsou tedy řazeny dle tohoto návrhu, vedení protokolu obsahuje výše popsané primární dokumenty – přípravy na hodinu, reflexivní bilance, dětské práce, dotazníky a vlastní práce. Tento třístupňový model se dělí na fáze: Reflection in action, Reflection on action a Reflection on action-on-action. První fáze je pouze heslovitý záznam přímo z hodiny, v další se jedná o reflektování celé situace ve volné úvaze, která se poté kóduje. A třetí fáze je tzv. metareflexe, která již hodnotí vztahy mezi vzniklými kódy v Reflection on action.<sup>89</sup>

Dle Hendla je kódování v kvalitativním výzkumu „proces analýzy dat, kdy se data rozčleňují na komponenty s daným obsahem“.<sup>90</sup> Tuto analýzu lze provádět pomocí textového editoru případně ručně. Má výzkumná sonda nevykazuje takový rozsah pro potřebu editoru (např. Atlas.ti)<sup>91</sup>, data jsem tedy zpracovávala ručně. Při kódování reflexivních bilancí jsem postupovala nejčastěji dle trojího kódování Strausse a Corbinové<sup>92</sup>: otevřené, axiální a selektivní kódování. V knize Kvalitativní výzkum Jan Hendl píše, že není nutné části kódování oddělovat. Je možné „mezi nimi podle

---

87 *PAR in Art Education. Metodika pro sběr dat a jejich analýzu v situacích vyučování ve VV podle třístupňového modelu reflexe u Donalda Schöna. Navrhla Marie Fulková (Interní materiál KVV PedF UK, 2015)*

88 *HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s., s. 387*

89 *PAR in Art Education. Metodika pro sběr dat a jejich analýzu v situacích vyučování ve VV podle třístupňového modelu reflexe u Donalda Schöna. Navrhla Marie Fulková (Interní materiál KVV PedF UK, 2015)*

90 *HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s., s. 387*

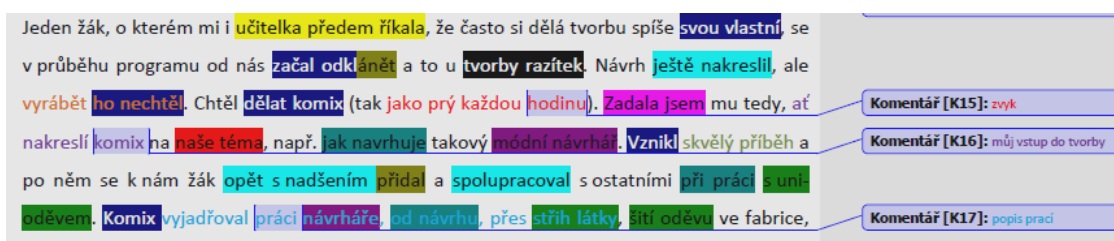
91 *HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s., s. 379*

92 *HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s., s. 247*

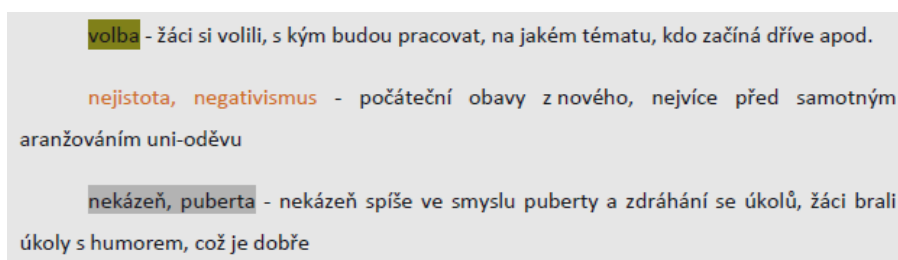


potřeby přecházet“.<sup>93</sup> Dále je poslední fáze kódování – tedy selektivní – prolínána také s principy metareflexe Donalda Schöna. Výsledkem jsou tedy zároveň myšlenkové mapy – pojmové, vztahové, či interpretace celé reflexivní bilance. Výsledky metareflexe dále porovnávám se strukturovanými přípravami na hodinu či s návrhy na pracovní listy a postupy vyučujícího.

Otevřené kódování je začátek interpretace textů. Tedy prvním procházením primárních dokumentů jsem vytvořila určité kódy – témata, která se v reflexích opakovala. Ta jsem rozřadila do kategorií, které se postupně rozšiřovaly, a určovala jsem mezi nimi vztahy (čím je jaké konkrétní téma ovlivňováno, co které téma způsobuje,...). Kódy společně s kategoriemi jsou podrobně vysvětleny v každé kódované reflexivní bilanci zvlášť (Příloha 2. Reflexivní bilance), a jsou umístěny vždy na konci dokumentu.



obr. 18.: ukázka kódované reflexivní bilance po výuce ZŠ Zdice (celý text: Příloha 2. Reflexivní bilance)



obr. 19.: ukázka vysvětlivek kódů reflexivní bilance po výuce ZŠ Zdice (celý text: Příloha 2. Reflexivní bilance)



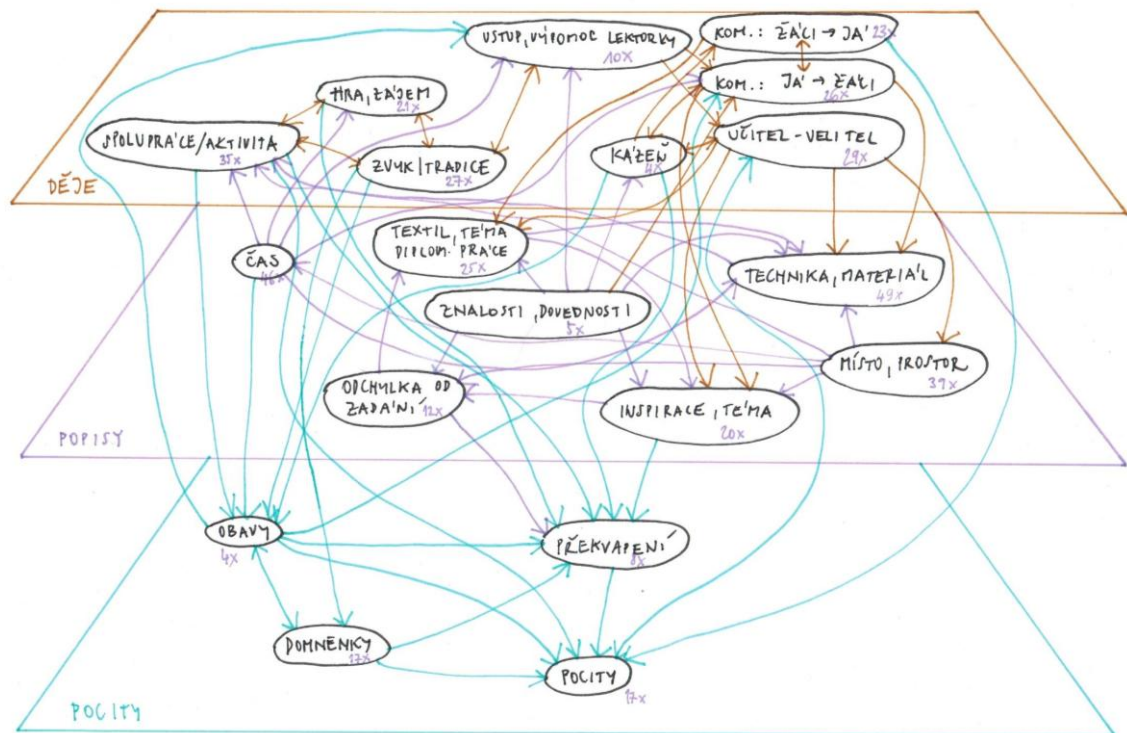
### 7.3.1 Veletržní palác

#### Ukázka analýzy a hodnocení kódování<sup>94</sup>:

.....

a. Reflection in action je pouze bezprostřední shrnutí dojmů, situací, radostí i zloby z výuky. Negativnější je překvapivě výuka druhá, čtvrtěční, kde bylo zřejmé, že si nejsem svým zadáním první úlohy jista. Toto znejistění ale přichází až v průběhu ateliéru.<sup>95</sup>

b. Reflection on action. ....



obr. 20.: VP, středa, myšlenková mapa kódů reflection on action

Nejčetnějšími pojmy v reflexi středečního ateliéru jsou technika, materiál, čas a místo, prostor, patřící do vrstvy popisů. A dále spolupráce, aktivita, patřící do kategorie děje. Tyto pojmy se spolu navzájem ovlivňují, tedy podstatnou část textu tvoří velmi

94 celý text hodnocení viz.: Příloha 2. Reflexivní bilance (1. Veletržní palác: st+čt, Hodnocení kódování)

95 text viz.: Příloha 2. Reflexivní bilance (1. Veletržní palác: středa, čtvrtek, Reflection in action)

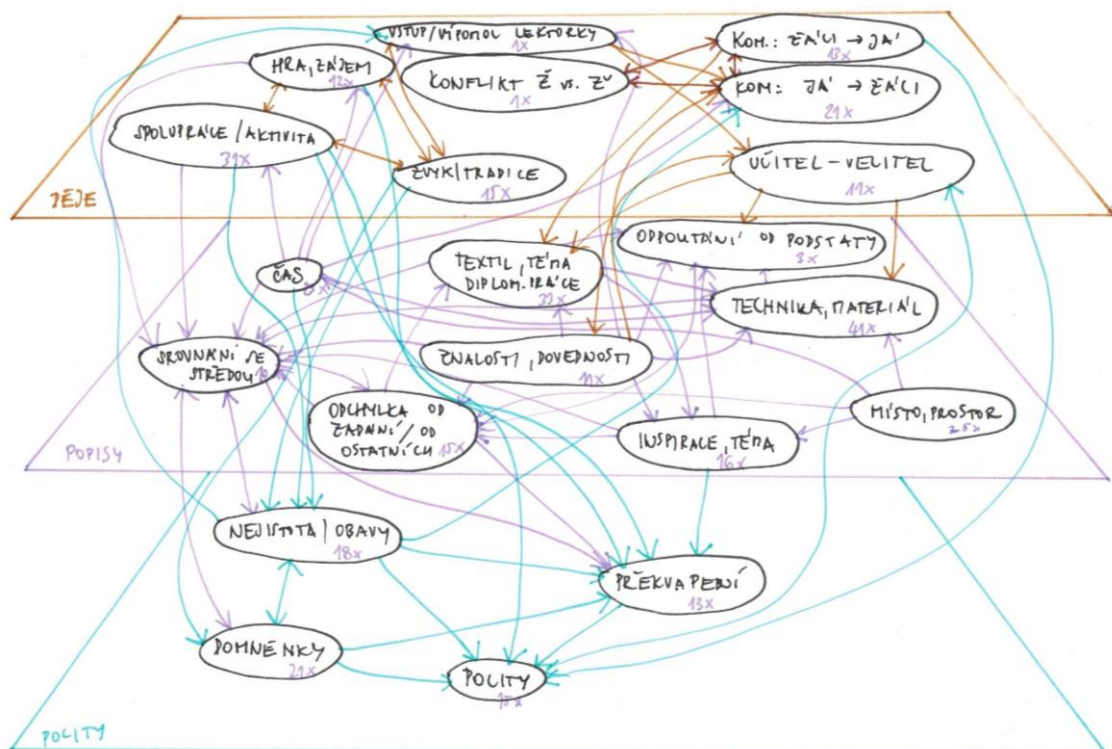




rozsáhlý (až zbytečný) popis úkolů, aktivit a technik, které žáci během výuky použili... *Technika a materiál* úzce souvisí s vyznačováním textu, týkajícího se textilu a tématu mé diplomové práce. Dle četnosti pojmu *textil*, téma diplom. práce je vidět zaměření se na jedno téma, které mne zajímá, které je pro mne důležité a mnohdy kvůli němu nejsou nevidět témata jiná, nová.

„...sledujeme draperii, jak je znázorněna látka, draperii vysvětluji na jejich oblečení, všichni na sobě hledají, zda se jim někde látka řasí, krčí či splývá.“<sup>96</sup>

Až později jsem ke kódům přidala témata: *hra*, *domněnky* či *obavy*, která jsou důležitá pro jeden ze tří zvolených okruhů zájmu – učitelovo pojetí výuky. V komunikaci s žáky se vícekrát objevuje ta, která směřuje ode mne k žákům, tedy v reflexi spíše vzpomínám na svoje rozkazy, příkazy a zadání, než na dotazy a přání žáků. Rozdíl v četnosti ale není tak znatelný, jako u reflexe ze čtvrtěčního ateliéru.



obr. 21.: VP, čtvrtek, myšlenková mapa kódů reflection on action

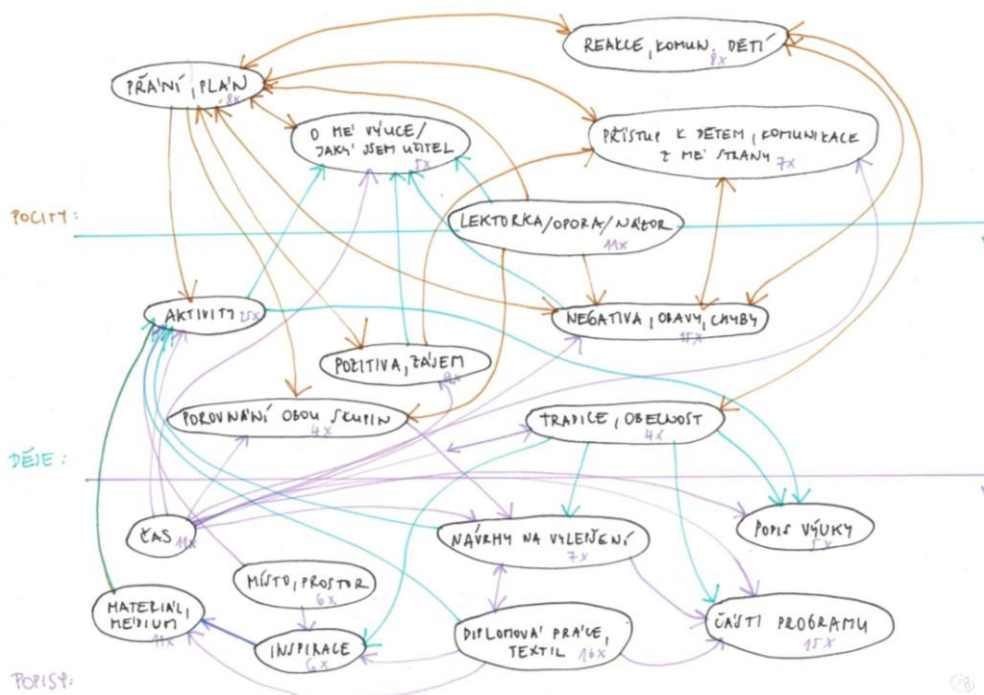


V porovnání těchto dvou výuk je také důležité zmínit mé střeďeční sebevědomí oproti čtvrtku (Reflection in action, středa, čtvrtek)<sup>97</sup>. Dokazují to pojmy, jako např. hra, zájem, který má ve čtvrtek skoro poloviční četnost než předchozí den, a především téma nejistota, obavy, které je ve čtvrtek čtyřnásobné.

„...kteří se na vše tváří zpočátku zmateně a trochu i skepticky. Opět mám obavy z nezvládnutí úkolu, opět si nejsem jista věkem účastníků vs. zadání úkolu.“<sup>98</sup>

...

c. Po zpracování střeďeční a čtvrtěční reflexivní bilance přišla na řadu ještě schůzka s lektorkou, která mé praxe vedla. S ní jsem výuku znovu rozebrala a sepsala další reflexi, která spolu s výše popsáním hodnocením bodů a., b. a myšlenkovými mapami tvoří závěrečnou metareflexi (Reflection on action-on-action). Ukázka z textu je v kapitole 5.3.1 Případová studie 1, O výuce.<sup>99</sup>



obr. 22.: VP, st+čt, myšlenková mapa kódů reflection on action-on-action

97 obě reflexe viz.: Příloha 2. Reflexivní bilance (1. Veletržní palác)

98 citace viz.: Příloha 2. Reflexivní bilance (1. Veletržní palác: čtvrtek, Reflection on action)

99 celý text viz.: Příloha 2. Reflexivní bilance (1. Veletržní palác: st+čt, Reflection on action-on-action)



*Snad ještě více nejistot a obav v sobě máme po delší době než bezprostředně po výuce. Jsme kritičtější. Celá metareflexe tedy otevírá několik otázek. V čem byl problém? Proč jsem změnila zadání úloh mezi dvěma ateliery? Jak bych program upravila dnes? Měly problémy s úlohami vliv na žákovské práce?*

→ *Problém shledávám především v přílišném zabývání se sama sebou, namísto splněnými cíli z přípravy. Dle strukturované přípravy učitele<sup>100</sup> děti ve Veletržním paláci splnily jak zadaný výtvarný úkol, tak předpoklady úspěšného řešení úkolu či očekávané a dílčí výstupy zakotvené v RVP ZV<sup>101</sup> pro první stupeň (kapitola 5.3.1 Případová studie 1 (Veletržní palác) část Strukturovaná příprava).*

→ *Původně jsem chtěla zadat úkoly pro středu i čtvrtek totožně a následně porovnat pouze průběh výuky. Později jsem přišla s vícero způsoby uchopení svého tématu – práce s textilem – a chtěla si všechny vyzkoušet. Výsledné analyzování výuky je tedy pro mne těžší, neboť nehodnotím pouze zmiňovaný průběh výuky, ale i sestavení úkolů a celého programu.*

→ *Mezi kódy této metareflexe je také pojem: návrhy na vylepšení. Zpětně tento kód vyhodnocuji jako zbytečný, neboť obsahuje pouze obecné plány a ne konkrétní návrhy (např. „lze opravit...“, „rozšířit a navázat na tyto úkoly...“<sup>102</sup> apod.). Pro mne jsou nejdůležitější změny v přípravě úkolů c, d (čtvrteční ateliér)<sup>103</sup>: pokud se žáci předem inspirojí a motivují expozicí, lépe tvořit první úkol přímo v ní tak, jak se dělo při středečním ateliéru (úkol a). Dále vynechat kancelářské sponky při práci s visící látkou, nahradit je například kolíčky, se kterými se malým dětem bude pracovat snáze.*

→ *Výše popsané změny souvisí s nedostatky ve výsledcích tvorby. Práce s visícím textilem nebyla správně pochopena, a tak např. jedna skupinka dětí se pouze fotila*

---

100 celý text viz.: Příloha 1. Přípravy na výuku (1. Veletržní palác)

101 RVP ZV = Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, [www.rvp.cz](http://www.rvp.cz)

102 citace z: Příloha 2. Reflexivní bilance (1. Veletržní palác: st+čt, Reflection on action-on-action)

103 viz.: Příloha 1. Přípravy na výuku (1. Veletržní palác: st+čt, Strukturovaná příprava na výuku)



s látkou, namísto aranžování. Problém s volbou kancelářských sponek jako spojů se také promítl do práce jedné skupiny, která po celou dobu úkolu zápasila s cca třemi sponkami.“

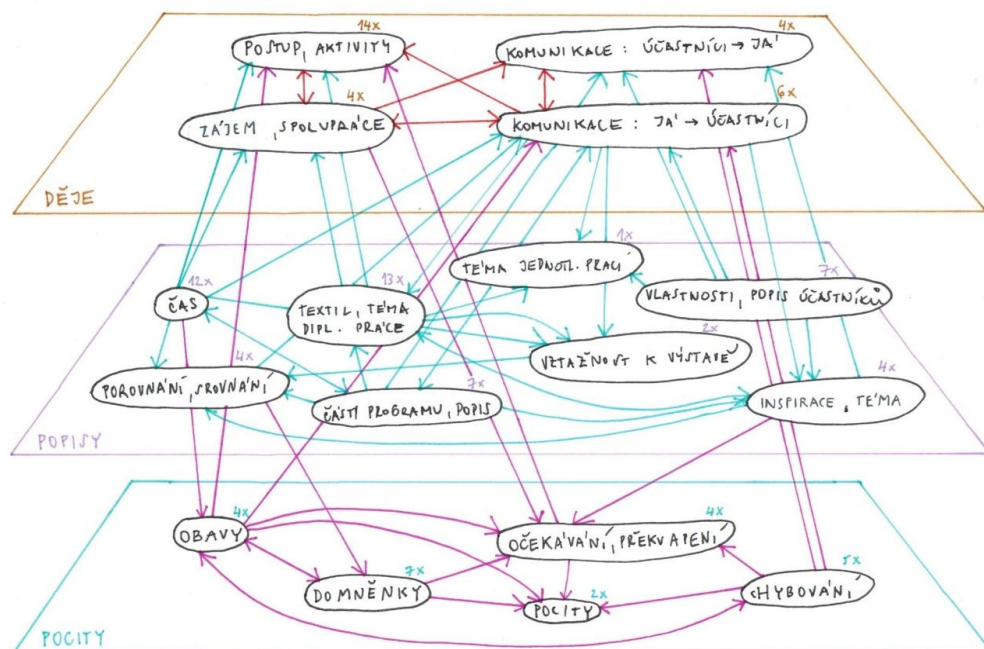
### 7.3.2 Uměleckoprůmyslové muzeum a Základní škola Zdice

#### Ukázka analýzy a hodnocení kódování<sup>104</sup>:

„...“

a. V reflection in action si, stejně jako po VP i v záznamech z UPM, stěžuji na slabé propojení výuky a tvorby s expozicí muzea. Účastníky naopak chválím v navrhování i za aktivitu. Výstup z workshopu ve Zdicích je mnohem pozitivnější. Z výuky mám velmi dobrý pocit, pocit sebejistoty v tom, co dělám. Konečně pro mne program nabral smyslu, úkoly jsem zjednodušila o původní oporu v textilní výstavě a motivovala žáky pouze vlastním vyprávěním a aktivitou...

b. Reflection on action je reflexivní bilance nad proběhnutou výukou a po trojím kódování (dle Hendla, kapitola 6.4 Kódování) jsem opět došla k myšlenkovým mapám znázorňujícím pojmy, kategorie pojmů a vztahy mezi pojmy.

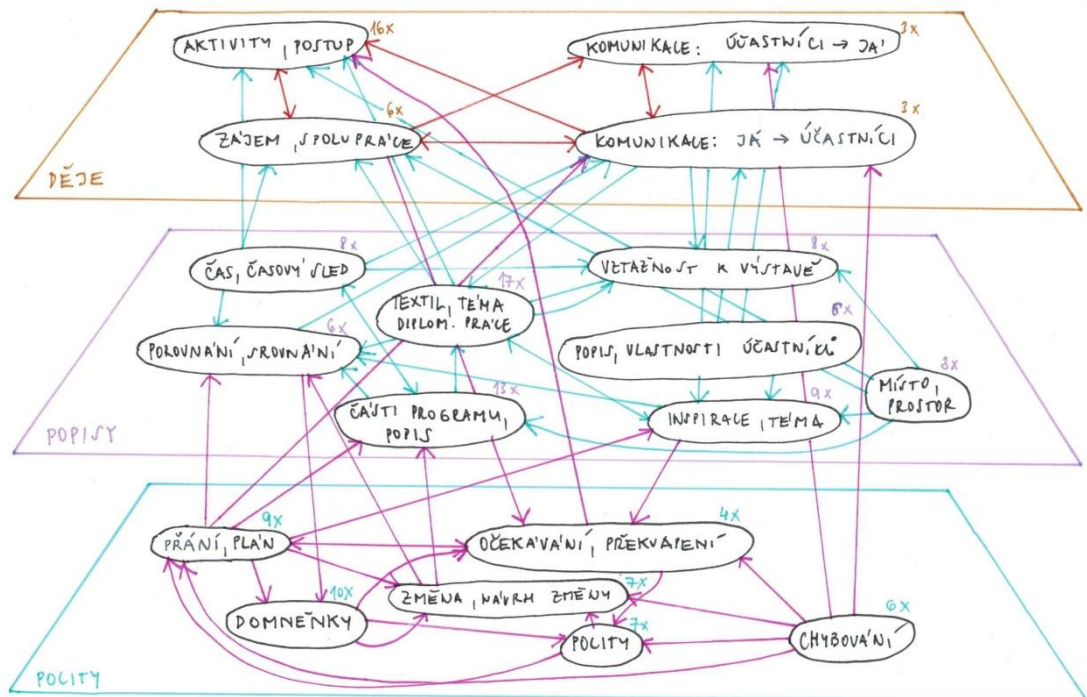


obr. 23.: UPM, workshop 1, myšlenková mapa



V těchto reflexích se opakují pojmy z Veletržního paláce, jako například: *aktivity, čas, pocity, obavy, textil, spolupráce* či *komunikace U - Ž (učitel - žák) i Ž - U (žák - učitel)*. Tentokrát jsem se ale více zaměřila na mou komunikaci směrem k účastníkům. Dle myšlenkové mapy pojmů a vztahů z reflexivní bilance workshopu 1<sup>105</sup>, má na komunikaci: já - účastníci vliv nejvíce činitelů: *čas, porovnání, obavy, části programu, vlastnosti účastníků, chybování, zájem* a také se navzájem ovlivňuje s komunikací: účastníci - já.

...



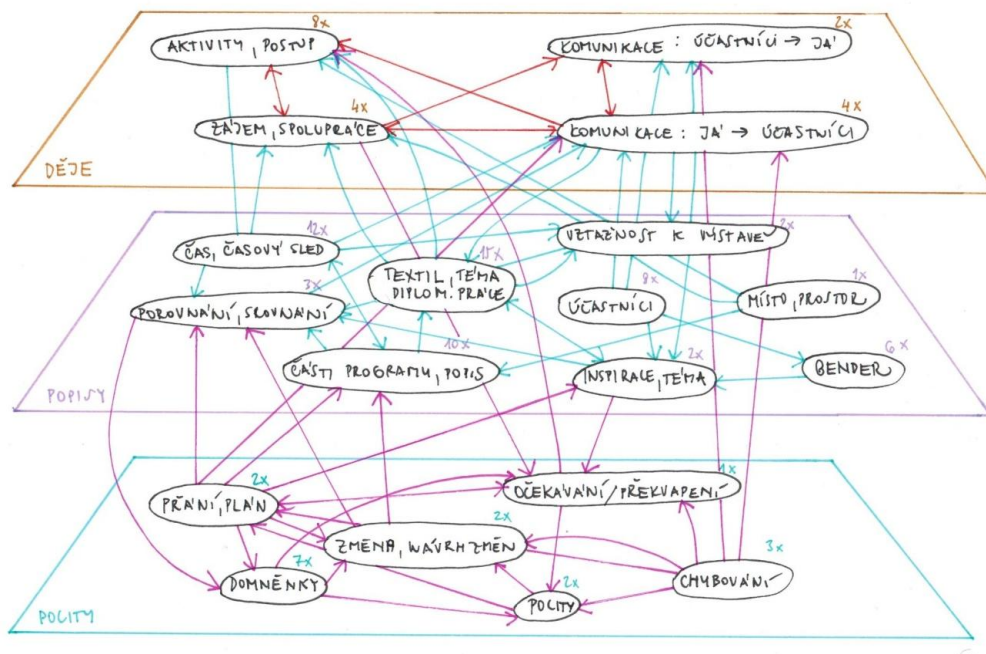
obr. 24.: UPM, workshop 2, myšlenková mapa

...

Oboustranný vliv z kategorie *pocity* vykazují kódy *přání/plán-očekáváníí*. Obecně platí, že když jsou plány a přání uprostřed nějaké akce (za sebou mám první výuku – velmi kritizovanou, a před sebou výuku novou, se kterou se pojí nové plány, změny a přání), tak se o nich nejvíce mluví, mnoho plánujeme a máme mnoho očekáváníí, od sebe, od výuky i od žáků.



„...Začátek nutno pozměnit!! Neprocházet krajky, ale rovnou použe potisk – potom, co studenti navrhnu textil, projít oděvní expozici, říct si části oděvů, ty zajímavé... a poté až navrhovat svůj oděv: kresba – uni-oděv.“<sup>106</sup>



obr. 25.: UPM, workshop 3, myšlenková mapa

Myšlenková mapa pojmů ze třetí reflexivní bilance<sup>107</sup> ale zachycuje opět podobné pocity a popisy, jen plánů a očekávání je mnohem méně. Objevuje se zde nový pojem *gender*. Vyskytuje se v kódech pouze 6x a týká se stále jednoho muže mezi všemi účastníky. V bilanci rozebírám především jeho motivaci, komunikaci a výsledky tvorby. Bohužel poslední dílna nebyla absolutně zvládnuta časově (dokazuje tak velmi častý výskyt kódu *čas*), ani tento účastník si nemohl zkusit modelovat oděv pomocí uni-oděvu... Pouze přihlížel na závěr jedné dívky, která si navrhování z této skupiny zkusila jako jediná. Nemohla jsem tedy tentokrát posoudit zájem o tuto didaktickou pomůcku ode všech a především od něj, od muže.

Myšlenkové mapy, které představují vztahovou mapu kódů z reflexe výtvarného kroužku ve Zdicích, jsou tentokrát děleny významově jinak. Nepředstavují vrstvy

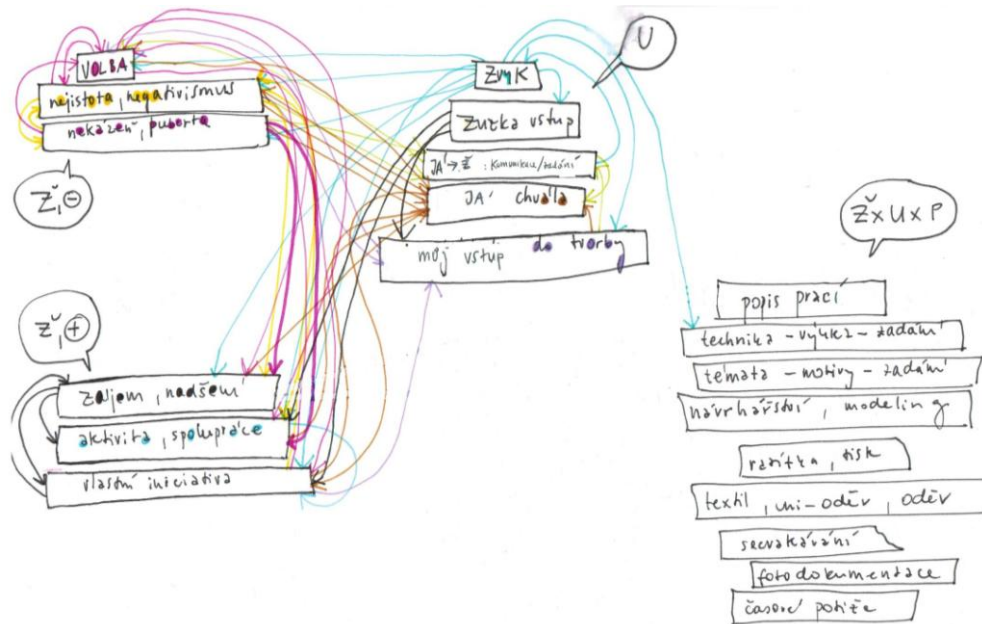
106 citace viz.: Příloha 2. Reflexivní bilance (2. UPM, workshop 2, Reflection on action)

107 celý text viz.: Příloha 2. Reflexivní bilance (2. UPM, workshop 3, Reflection on action)

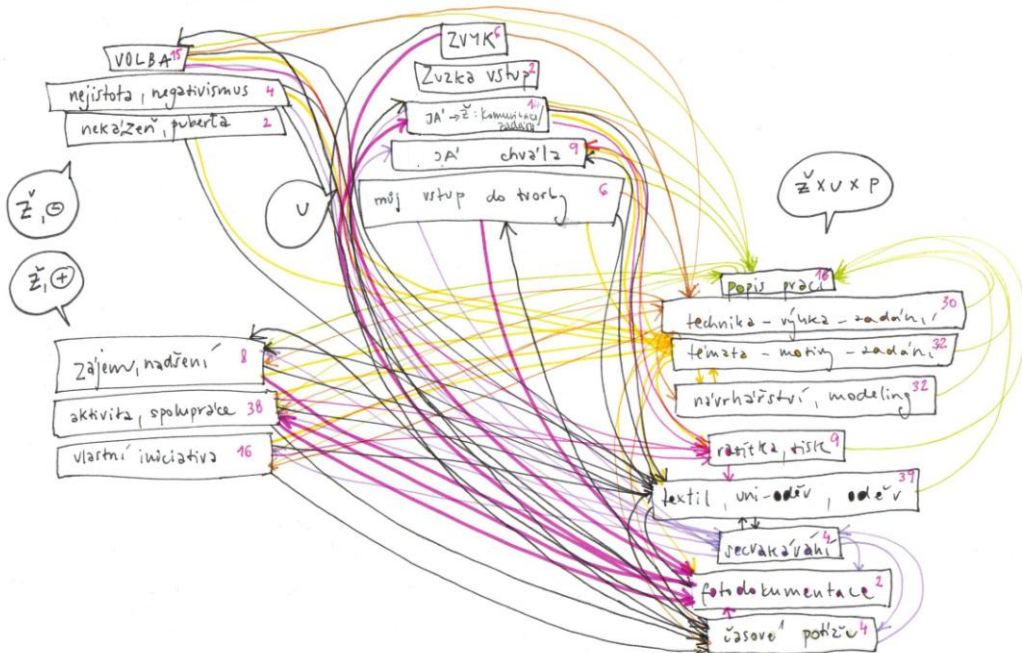


balance, ale okruhy zájmu jednotlivých pojmů. Ke komu a jak se jednotlivé pojmy vztahují. Šipky mezi kódy již opět představují vliv pojmů mezi sebou. Tyto okruhy zájmu představuje: sám ŽÁK, který vykazuje negativní chování či nejistotu; ŽÁK, který je naopak sebevědomý a projevuje zájem a aktivitu, dále sám UČITEL a neposledně pojmy, které představují vztah ŽÁKA, UČITELE a PRÁCE. Mapy, ačkoliv představují tutéž bilanci, jsou dvě kvůli přehlednosti vztahů mezi kódy.

...



obr. 26.: ZŠ Zdice, myšlenková mapa kódů reflexivní bilance, 1/2



obr. 27.: ZŠ Zdice, myšlenková mapa kódů reflexivní bilance, 1/2



d. Z výsledků tvorby na UPM i ve Zdicích se utvořilo několik malých skupin významově podobných artefaktů. Tyto skupinky nejsou sami o sobě nijak překvapující, překvapující je pro mne vždy okolnosti, které s tvorbou souvisí. Například první okruh vizuálně i významově podobných obrazů se týká princezen. Pojem, který napadne nejedno dítě. Asociace od navrhování a módu, přes šaty až k princeznám. Ve Zdicích jsem tento fakt, že většina dívek sklouzne ke kresbě růžových dlouhých sukní, předpokládala a snažila se mu předem vyhnout úvodní motivací a brainstormingem, který měl naladit žákyně na nová témata. Po zdůraznění, že na princezny a panenky jsou již velké, nastala velká vlna návrhů pro „modelky“. Převezly mě. Zadala jsem dívkám alespoň, ať určí, zda je návrh pro modelku na přehlídku na molo, či pro její soukromý život...

Šaty na ples dokonce udělal i jeden chlapec, který se úkolu navrhování nechtěl původně účastnit, model nakonec navrhl pro svého kamaráda. Překvapující ovšem pro mne bylo, že se tento standard „princeznovských šatů“ objevil i v UPM, kde byli účastníci složeni z dospělých lidí, většinou z mých vrstevníků.

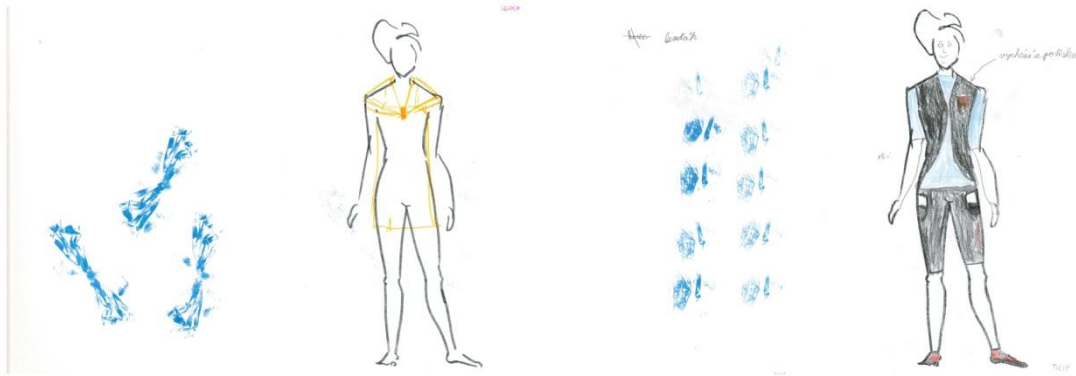


obr. 28.: 1. šaty na molo (ZŠ), 2. šaty na ples (ZŠ), 3. šaty pro popelku (UPM)



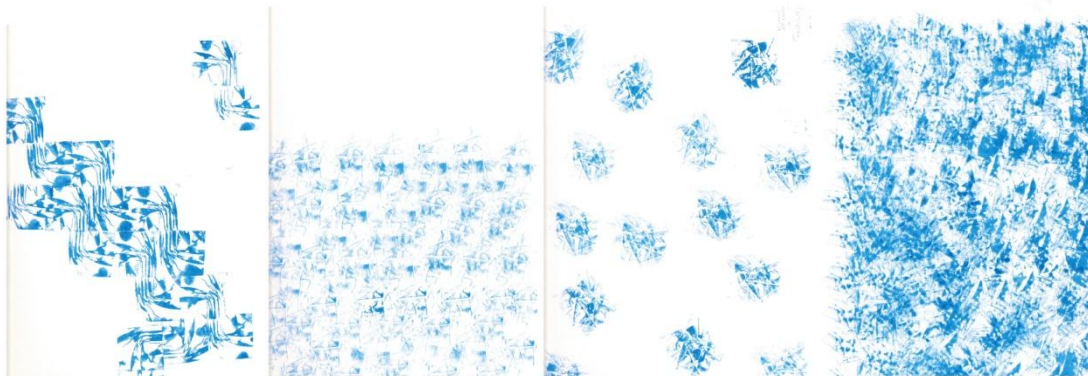


Druhou skupinkou významově podobných obrazů je přesné plnění zadání při návrhu potisku látky a následnému navrhování oděvu. V zadání byla možná inspirace předchozími kroky. Účastníci z tvaru razítka přímo vymysleli oděv.



obr. 29.: 1. potisk - křídla - návrh pelerínky ve tvaru křidel (UPM), 2. potisk - vesta - návrh vesty (ZŠ)

Třetí skupinu tvoří kompozice potisků. Jedni přirozeně rozšiřovali razítka po čtvrtce bez rozmyšlení, jiní nad kompozicí dlouho přemýšleli. Díky tomu, že jsem většinu účastníků z UPM znala, jsem mohla více přemýšlet nad osobnostmi a jejich výtvy. Jejich volbou tématu či právě kompozice jsem nebyla nijak překvapená. K určitým lidem tyto řády ve věcech patří. Stejně tak i k věku, účastníci v UPM měli zpravidla složitější kompozice



obr. 30.: 1. UPM, 2. UPM, 3. ZŠ, 4. ZŠ

Vrátím-li se k mým třem základním okruhům zájmu, týkající se vyhodnocování diplomové práce, je třeba doplnit především informace o zájmu dětí o textilní tvorbu a užitečnost uni-oděvu. Oproti UPM, kde se četnost kódu zájem, spolupráce pohybuje mezi 4 až 6 výskyty, jsou kódy zájem/nadšení, vlastní iniciativa a aktivita/spolupráce v reflexivní bilanci ze Zdic velmi časté: 8x, 38x, 16x.



Ze všech čtyř dílen jsou důležitým protokolem nejen samotné práce ale také dotazníky, které účastníci vyplňovali po výuce (odpovědi viz kapitola 5.4 Zpětná vazba účastníků, souhrn nebo Příloha 4. Dotazníky, komentáře žáků). Z dotazníků je i zřejmé nadšení žáků z práce s textilem. Většina dívek se vyjadřovala, že se s látkou ve výtvarné výchově nikdy nesešla, dokonce ani doma ne. Žáci velmi vítali mé návrhy, že razítka lze i tisknout barvou na textil přímo na oblečení. Několik dívek si nechávalo předtištěné figury pro navrhování oděvu fixem. Prý budou doma navrhovat. Toto jsou všechno pro mne cenné poznámky, které jsou pozitivního charakteru a díky kterým i první reflexe – reflection in action byla nejkladnější ze všech.

Univerzální oděv žáci i účastníci UPM hodnotili jako motivační pomůcku. V porovnání návrhů kreslených, který, jak už jsem výše popsala, měly klasický charakter dívčích šatů a sukní, s návrhy pomocí uni-oděvu je u většiny vidět veliký pokrok směrem k originalitě modelu. Jednotlivé modely jsou popsány v kapitole 5.2 Práce s univerzálním oděvem – Žákovské modely. Na ukázkou přikládám porovnání návrhů kreslených s návrhy aranžovanými:



obr. 31.: 1. UPM, Poli návrh a model, 2. UPM, Káči, 3. UPM, Markéty, 4. UPM, Lenky



Ze Zdic nelze takto vyhodnotit dvojice návrhů kreslených a aranžovaných, neboť při práci s univerzálním oděvem žáci pracovali ve skupinkách. Přesto je mezi těmito technikami ve výsledcích originalita a fantazie velmi odlišná:<sup>108</sup>



obr. 32.: horní řada - kreslené návrhy ZŠ Zdice, dolní řada - aranžování uni-oděvu ZŠ Zdice

Závěrem bych ráda dodala, že nechci zobecňovat tyto výsledky okruhů vizuálně podobných artefaktů, neboť počet respondentů a artefaktů neodpovídá množství, ze kterého lze výsledky zobecnit. Dále mezi díly, obrazy, návrhy bylo také mnoho povedených návrhů i v kreslené podobě.“



#### 7.4 Závěr výzkumné sondy

V průběhu celé diplomové práce si kladu neustále otázky týkající se třech okruhů zájmu, které jsem popisovala v kapitole 6.3 Porovnání, shrnutí pro budoucí výzkum.

- Jedná se o:
- a. užitečnost uni-oděvu jako didaktické pomůcky
  - b. zájem o textilní tvorbu ve výuce VV
  - c. učitelovo pojetí výuky

S těmito okruhy souvisí i základní otázky diplomové práce, které jsem si položila v kapitole 7.2 Plán výzkumné sondy: Co by se měl žák naučit? Jaké techniky a postupy je třeba využít při práci s textilem ve výtvarné výchově? Je univerzální oděv vhodnou didaktickou pomůckou při muzejní edukaci, příp. při klasické výuce výtvarné výchovy? Využívá se textil, jako výtvarné médium, dostatečně ve výuce výtvarné výchovy na základních a středních školách? Jak motivovat žáky k práci s textilem? Jaký jsem já učitel?

Níže se pokusím okruhy rozebrat a odpovědět nejen na hlavní otázky výzkumu, ale také na otázky, které vyvstaly ze třech oblastí a., b., c. v průběhu vzniku práce.

a. Univerzální oděv, který vznikl v rámci této diplomové práce, byl použit jako didaktická pomůcka při výuce výtvarné výchovy/workshopu a dle výsledků dotazníků žáků a dále vlastních reflexivních bilancí svůj úkol splnil. Pro mne, jako autora oděvu, byly podstatné momenty, kdy sami účastníci hodnotili oděv nejen jako užitečný, zajímavý a inspirativní, ale také jako výtvar, který má své chyby a je stále mnoho možností, jak chyby eliminovat. Tedy po celou dobu výzkumné sondy jsem sbírala náměty a inspirace, jak nápad, práci s oděvem i samotnou podobu uni-oděvu posunout dál. Stejně jako v bakalářské práci jsem téma neuzavřela, ale naopak si kladla další otázky, jak v práci s oděvem pokračovat. I zde, i když jsem v závěru diplomové práce, jsem motivována v tématu neustát a pokračovat dál. V porovnání využití uni-oděvu ve výuce na základních či středních školách anebo při galerijní/muzejní edukaci, chtěla bych se více věnovat druhému výběru a vytvořit tak program postavený na jiné výstavě, jinak a lépe, kdy změny mohou vycházet z hodnocení této diplomové práce.



b. V kapitole 2.2 Zájem dětí a škol o módu jsem zkoumala zájem učebnic a odborných knih výtvarné výchovy o textilní tvorbu. Ne každý autor těchto knih a pedagog výtvarné výchovy má vztahy ke každému výtvarnému médiu stejný, kladný. Jednomu z nás je bližší malba, jinému grafika. Proto jsem sepsala krátké nahlédnutí do těchto učebnic a byla mile překvapena, jak často se zde textilní tvorba či výuka na téma módy a navrhování objevovala. Textil je materiál, který nás obklopuje každého a každý den, myslím si, že je neprávem opomíjen a často nepouštěn do výuk na základních školách pro jeho těžší uchopení do školních vzdělávacích programů. Myslím si, že se učitelé často obávají práce s ním z důvodů nedostatečných zkušeností a z mylných předpokladů náročnosti technik. Sice textil, jako součást například koláže, bereme jako samozřejmost, přesto se jiných úloh s látkou či provázky obáváme. Přitom i jednoduché úkoly, které jsem představila v případové studii 1 (Kapitola 6.1.1) ve Veletržním paláci by bylo možné předložit i druhému stupni základních škol či dokonce střední škole. Žák se touto výukou učil nejen prostorové tvorbě, ale i lepšímu vnímání materiálů kolem nás, rozeznávat vlastnosti různých látek a jejich detaily.

Na jedné z výtvarně-pedagogických praxí jsem navštívila základní školu v centru Prahy, a i zde se textilní umění ve výuce objevovalo pravidelně. Vytvořila jsem krátký dotazník pro pedagogy VV, který se týkal právě využívání textilu ve výuce jako výtvarného média. Bohužel se mi sešly pouze dvě odpovědi, a tak jsem dotazníky nemohla zařadit mezi primární dokumenty výzkumné sondy. Přesto tyto dvě odpovědi zahrnuji do příloh a alespoň na tomto místě se zmíním o jejich výsledcích (více v Příloze 4. Dotazníky, komentáře žáků). Obě pedagožky se shodly na nedostatku vlastních zkušeností s prací s textilem, především navrhování. V jednom dotazníku se jedná spíše o nedostatek časových možností, na středních školách je časová dotace VV velmi nízká, tedy výběr technik je omezený. Přesto si vyučující všímá zájmu žáků o módu a hodnotí dotazník jako inspirující pro příští výuku. V druhém dotazníku se jedná o druhý stupeň základní školy a vyučující s textilem pracuje ve formě asambláže, frotáže či ruční vazby knih. Oba dotazníky se shodují, že problém by byl s financováním materiálu.



c. Jaký jsem učitel. Tuto otázku autoři knihy *Jaký jsem učitel* Vladimír Hrabal a Isabella Pavelková rozdělují do třech podotázek: „Jak vnímají žáci můj předmět? Jaká je má představa úspěšného žáka? Vím, proč se žáci (ne)učí?“<sup>109</sup>, z nichž pro výtvarnou výchovu jsou důležité první dvě. Z tohoto rozdělení je patrné, jak moc souvisí vlastní pojetí výuky, sebehodnocení, s hodnocením a spoluprací našich žáků. Oni se do velké míry podílí na utváření naší učitelské osobnosti. Ač jsem ve všech bilancích byla nejistá, neustále zadání či své vystupování kritizovala, nyní, s postupem času mám z workshopů a výuk nakonec radost. Zpětně si vybavuji nadšení dětí a jejich zájem o úkoly i o výklad. Tedy otázka, jak vnímají žáci můj předmět, ve mně vyvolává tyto kladné vzpomínky. Pokud bychom se dále zajímali o toto téma, bylo by možné využít „autodiagnostické metody“ Hrabala a Pavelkové, tedy „srovnat postoje žáků k předmětu s odhadem učitele, srovnat postoje žáků dané třídy s referenční normou a dále srovnat odhad učitele s referenčním vzorkem učitelů“.<sup>110</sup> Tehdy by výzkum mohl pokračovat a zabývat se pouze učitelským pojetím výuky. Toto pojetí výuky přímo souvisí s motivací žáků. Myslím si, že práce s textilem je nejjednodušší technikou, co se motivace týče. Kamkoliv jsem přišla a řekla, že budeme navrhovat a pracovat s látkou, vždy jsem se setkala s kladnými a nadšenými ohlasy. Možná tuto radost způsobuje právě to, že se s látkou pracuje na školách málo. Může to ale způsobovat i význam tohoto materiálu – to, že nás všechny obklopuje každý den, že o módu má zájem každá dívka od mala, že i kluci řeší, co je v módě... Když pominu tyto lákavé vlastnosti látky a práce s ní, je na místě také dodat, že motivaci neutváří učitel pouze konceptem své výuky, ale i svým vlastním přístupem k dětem samým.<sup>111</sup>

---

109 HRABAL, Vladimír a Isabella PAVELKOVÁ. *Jaký jsem učitel*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 239 s., s. 5

110 HRABAL, Vladimír a Isabella PAVELKOVÁ. *Jaký jsem učitel*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 239 s., s. 17

111 HRABAL, Vladimír a Isabella PAVELKOVÁ. *Jaký jsem učitel*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 239 s., s. 127

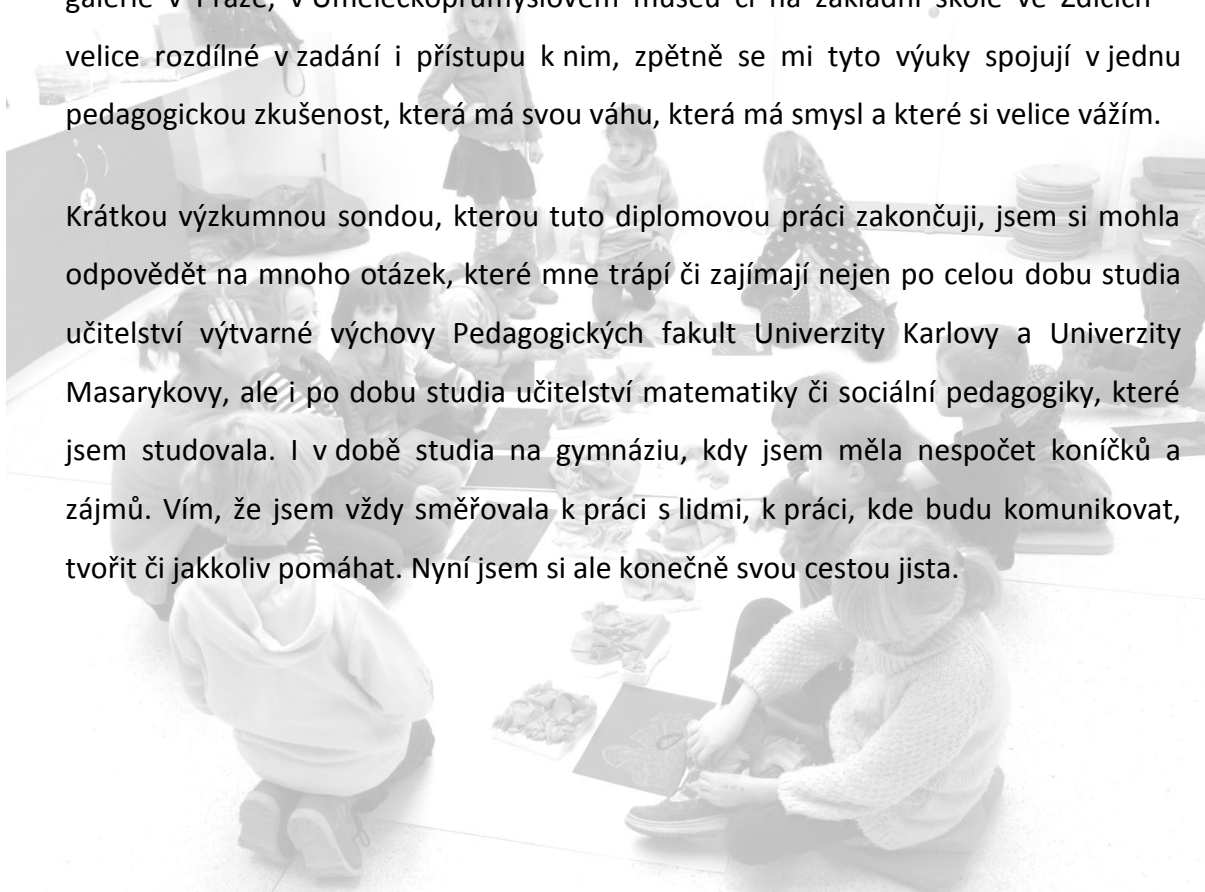


## 8. Závěr

Ač tato diplomová práce vychází z práce bakalářské, stala se samostatným dílem a lze na ni navázat prací další, která by mohla lépe vyjasnit problémy týkající se výuky výtvarné výchovy na základních a středních školách a jejich přístupu k práci s textilem, jako výtvarným médiem. Navržené didaktické řady, programy, úkoly i celá práce se přesto může stát pomocníkem výtvarných pedagogů při práci s textilem a navrhování oděvu. Nadále se chci věnovat nejen univerzálním formám oděvu, oděv dále vyvíjet a uplatňovat při výuce, ale i samotnému navrhování v rámci vlastní umělecké tvorby.

Tři základní části této diplomové práce, výtvarná, didaktická i teoretická, se zde navzájem prolínají. V teoretické části práce jsem popisovala vývoj historického oděvu, inspirovala se nejedním návrhářem či střihem oděvu. Tyto inspirace souvisely s funkcemi i formami oděvu a pro mne se tak staly základem pro tvorbu výtvarných didaktických řad a bloků. Ač byly jednotlivé bloky – ve Veletržním paláci Národní galerie v Praze, v Uměleckoprůmyslovém museu či na základní škole ve Zdicích – velice rozdílné v zadání i přístupu k nim, zpětně se mi tyto výuky spojují v jednu pedagogickou zkušenost, která má svou váhu, která má smysl a které si velice vážím.

Krátkou výzkumnou sondou, kterou tuto diplomovou práci zakončuji, jsem si mohla odpovědět na mnoho otázek, které mne trápí či zajímají nejen po celou dobu studia učitelství výtvarné výchovy Pedagogických fakult Univerzity Karlovy a Univerzity Masarykovy, ale i po dobu studia učitelství matematiky či sociální pedagogiky, které jsem studovala. I v době studia na gymnáziu, kdy jsem měla nespočet koníčků a zájmů. Víím, že jsem vždy směřovala k práci s lidmi, k práci, kde budu komunikovat, tvořit či jakkoliv pomáhat. Nyní jsem si ale konečně svou cestou jista.



obr. 32.: VP, čtvrtek, závěrečná reflexe



## 9. Literatura

BINDEROVÁ, Klára. *Modré z kypy: modrotisk a strážnická dílna Jočových*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 2013, 146 s. ISBN 978-80-7326-229-7.

BRUHOVÁ, Ivana. *Rodinná výchova: odívání, textilní techniky pro 6.-9. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletého gymnázia*. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 1997, 141 s. ISBN 80-7168-370-1.

ERICKSON, Janet Doub. *Block printing on textiles: a complete guide*. New York: Watson-Guption, 1961, 168 p.

FFOULKES, Fiona. *Abeceda módy: rychlokurs v porozumění módním stylům*. V Praze: Slovart, 2012, 256 s. ISBN 978-80-7391-602-2.

FISHER – MIRKIN, T.: *Tajemná řeč módy, co říkáme svým oblečením*, Praha: LNN, 1996

*Fortuny Mariano y Madrazo*, Museo del Traje - cipe, Punto Verde, 2010, 269 s. ISBN 978-84-8181-428-6

FULKOVÁ, M.: *Diskurs umění a vzdělávání*. Jinočany: H, 2008, ISBN 978-80-7319-076-7.

FULKOVÁ, Marie, Lucie HAJDUŠKOVÁ a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. *Galerijní a muzejní edukace 1: vlastní cestou k umění: vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v roce 2011*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2012, 315 s. ISBN 978-80-7290-535-5.

FULKOVÁ, Marie, Lucie JAKUBCOVÁ, Leonora KITZBERGEROVÁ a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. *Galerijní a muzejní edukace 2: [umění a kultura ve školním kontextu/ učení z umění]*. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013, 350 s. ISBN 978-80-7290-700-7.





FULKOVÁ, Marie a Marie NOVOTNÁ. *Výtvarná výchova pro 6. a 7. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 118 s. ISBN 80-7168-591-7.

FULKOVÁ, Marie. *Výtvarná výchova pro 8. a 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia: [učebnice zpracovaná podle učebních osnov vzdělávacího programu Základní škola]*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1997, 127 s. ISBN 80-7168-382-5.

HAVLÁSEK TATAROVÁ, L.: *Ornament v přírodě, vědě a umění. Analýza diskurzu případové studie výuky. /Doktorská disertační práce/* Praha 2013. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. s. 310

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 8073670402.

HRABAL, Vladimír a Isabella PAVELKOVÁ. *Jaký jsem učitel*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 239 s. ISBN 978-80-7367-755-8.

*Ilustrovaná encyklopedie odívání: od tógy po krinolínu*. 1. vyd. Bratislava: Perfekt, 2009, 351 s. ISBN 9788080464301.

JONES, Terry a Susie RUSHTON. *Současní módní návrháři*. Praha: Slovart, c2006, 191 s. ISBN 8072098411.

Kolektiv autorů: *Slovník cizích slov*. Brno: Levné knihy, 2010, 366 s., ISBN 978-80-7309-347-1

KOZLOVSKÁ, Hana a Bohuslava BOHANESOVÁ. *Oděvní materiály I: [učebnice pro střední odborná učiliště]*. 2., přeprac. vyd. Praha: Informatorium, 1998, 132 s.

KOZLOVSKÁ, Hana a Bohuslava BOHANESOVÁ. *Oděvní materiály*. 2. přeprac. vyd. Praha: Informatorium, 1998, 132 s.



KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4142-0

KULKA, Tomáš. *Umění a kýč*. Vyd. 2., rozš. Praha: Torst, 2000, 292 s. ISBN 80-7215-128-2.

KYBAL, A.: *O textilním výtvarném projevu*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973.

KYBALOVÁ, L.: *Dějiny odívání*, Praha: Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-145-X

KYBALOVÁ, Ludmila, Olga HERBENOVÁ a Milena LAMAROVÁ. *Obrazová encyklopedie módy*. 1. vyd. Praha: Artia, 1973.

KYBALOVÁ, Ludmila a Milena LAMAROVÁ. *Oděvní tvorba*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1986, 71 s. Soudobé české umění.

LIDWELL, W., HOLDEN, K., BUTLER, J. *Univerzální principy designu*. [překlad Pavel Vaida]. - Vyd. 1. - Brno : Computer Press, 2011. 272 s. ISBN 978-80-251-3540-2

*PAR in Art Education. Metodika pro sběr dat a jejich analýzu v situacích vyučování ve VV podle třístupňového modelu reflexe u Donalda Schöna*. Navrhla Marie Fulková (Interní materiál KVV PedF UK, 2015)

PETRÁŇ, Josef. *Dějiny hmotné kultury*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 1997, S. 481-1003. ISBN 80-7184-086-6.

REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Vyd. 1. Voznice: LEDA, 2001, 752 s. ISBN 8085927853.

SKARLANTOVÁ, Jana. *Oděv jako znak: sémiotické funkce oděvu a jejich axiologické proměny*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007, 224 s. ISBN 978-80-7290-330-6.



STEIGER, Eva a Ivan STEIGER. *Umění hraček dvou tisíciletí: obrázkový průvodce zlatým věkem historických hraček*. 3., rozš. a upr. vyd., V České republice 1. V Praze: Muzeum hraček, 2013, 304 s. ISBN 9788026051084.

ŠVEJDOVÁ, Kateřina. *Univerzální pracovní oděv* [online]. 2013 [cit. 2015-06-14]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Marta Kovářová. Dostupné z: <[http://is.muni.cz/th/361190/pdf\\_b/](http://is.muni.cz/th/361190/pdf_b/)>.

UHL SKŘIVANOVÁ, Věra. *Pojetí vzdělávacích cílů v ČR a Německu, aneb, Umělecko-pedagogická interpretace kurikulárních dokumentů českých a bavorských gymnázií*. Brno: Paido, 2011, 246 s. Kultura a edukace. ISBN 978-80-7315-228-4.

WADE, David. *Symetrie: základní princip uspořádání*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2012, 58 s. ISBN 978-80-7363-410-0.

#### Další zdroje

Škola textilu:

<http://www.skolatextilu.cz/clanky/14/textilni-terminologie-zboziznalstvi/odevni-soucasti-a-typy-odevu/>

Uměleckoprůmyslové museum: [www.upm.cz](http://www.upm.cz)

Metodický portál, inspirace a zkušenosti učitelů: [www.rvp.cz](http://www.rvp.cz)

ARTografie: [http://artography.edcp.educ.ubc.ca/?page\\_id=69](http://artography.edcp.educ.ubc.ca/?page_id=69)



## 10. Přílohy

- Příloha = CD: Příloha 1. Přípravy na výuku :
1. Veletržní palác
  2. UPM
  3. ZŠ Zdice
- myšlenkové mapy
- Příloha 2. Reflexivní bilance:
1. Veletržní palác
  2. UPM
  3. ZŠ Zdice
- Příloha 3. Práce žáků a účastníků, fotodokumentace workshopů:
1. Veletržní palác
  2. UPM
  3. ZŠ Zdice
- Příloha 4. Dotazníky, komentáře žáků:
2. UPM
  3. ZŠ Zdice
- Dotazník pro učitele VV
- Příloha 5. Vlastní práce:
1. kresby
  2. fotografie
  3. navrhování stříhu